

మొదట ప్రచురణ :

శుభ్రమ ముద్రణ :

జె. బి. ప్రీస్టీ వ్రాసిన

“కేటు ఎ నిటీ”

అనుసరించి వ్రాసినది.

బి. ఎన్. కె. ప్రెస్,
మద్రాసు.

కృతజ్ఞత

నాటకాలలో నాకాస్తకి పుట్టించిన మా కార్యదర్శి
బిల్ రాజ్ సహానీకీ; ఈ నాటకరచనలో నాకు
తోడ్పడి ప్రోత్సహించిన బ్రహ్మరెడ్డి, శ్రీమాన్,
'శాంతమ్మ' గార్లతో నే నెంతో కృతజ్ఞుడను.

చొంబాయి

20-8-1946

అవసరాల వెంకటనర్సు

మొంజురు,

భారత ప్రజా నాట్యమండలి.

చొంబాయికా.

పాత్రలు

రామమోహన్	....	మరల పనివాడు
వెంకట్రావు	....	స్వతంత్రభారతబాంకి మేనేజరు
శ్రీకాంతయ్య	....	వ్యాపారస్తుడు
రాజాబహద్దూర్ విశ్వేశ్వరరావు		జమీందారు
జ్యోతిర్మయి	....	సినీమానటి
భాగ్యేశ్వరి	....	వెంకట్రావు భార్య
మహాలక్ష్మమ్మ	....	కీ॥ శే॥ సర్, పి. మాధవరావుగారి భార్య
లావణ్య	....	మహాలక్ష్మమ్మ కూతురు
సీతారామమ్మ	....	వంటావిడ

సూచన

ప్రేజికి కుడివైపు నటనటకులికి కుడివైపు ఓ రాతిగోపురం, గోపురంలో అమర్చి ఓ పెద్దతలుపూ ఉంటాయి. గోపురాన్ని చేర్చి ప్రేజి వెనుకభాగం ఆవరిస్తూ ఓ రాతిగోడ ఉంటుంది. ఈ గోడ ఆట్టే ఎత్తైనదికాదు కాని పెడతై నది. ఎడమవైపునుంచి గోడమీదికి ఎక్కడానికి రాతి మెట్లుంటాయి. గోడదిగువని రెండు రాతిదిమ్మలుంటాయి. గోడవెనుక ఆకాశమున్నట్టు తెరపెట్టాలి.

తలుపు తెరుచుకునేదాకా రాకపోకలు గోపురమున్న వేపునుంచి కాదు. రెండు వేపునుంచి. (అనగా ఎడమ వేపునుంచి) తలుపు తెరుచుకున్నాక గుమ్మంలోంచి రాకపోకలకి 'గుమ్మంలోంచి' అని వ్రాసుంటుంది. మిగతావి ఎడమవేపునుంచి.

అయీ సందర్భాలనిబట్టి ఫోకసింగ్ తైట్ల వెలుతురులో నటనటకుల్ని చూపాలి. ఈ నాటకం తెల్లవారుజాము మొదలుకుని సూర్యాస్తమయంవరకూ నడుస్తుంది. వేరు వేరు వేళలకి తగ్గ వెల్తురు వేరువేరు రంగుదీపాల సాహాయ్యంతో కనపర్చాలి.

ప్రథమాంకం

[తెరవితైసరికి వేడి అందకారమయమై ఉంటుంది. పోకనింగ్లైటు వెలుతురులో మనం మహాలక్ష్మమ్మని చూస్తాం. ఈవిడ యాదై ఏళ్ళది; లావుపాటి మనిషి; విశంతువుకాని, ఈవిడ ఒంటిని విలువై నవగలా, బట్టలూచూస్తాం]

మ:—లావణ్యా, లావణ్యా! (జ్వరగా) ఓ లావణ్యా! నువ్వెక్కడన్నావే?

లా:—(చీకటిలోంచి తాపీగా) వస్తున్నా ఆమ్మా, వస్తున్నా.

మ:—(చిరమగా) నన్నొక్కర్తనీ ఒదిలేసి ఎక్కడికిపోయావే? ఇలాంటప్పుడా నన్నొదిలేసిపోతావే, ఏ ప్రమాదమైనా జరుగుతేనో?

[మహాలక్ష్మమ్మ మాట్లాడుతుండగా లావణ్య వెలుతురులోకి వస్తుంది. లావణ్య పదిహేడు పదిహేడేళ్ళిల్ల; కన్నా, ముక్కుతీరున్నా రూపనీ అనిపించుకోదు, చురుకైనది, గుండెదీమా ఉన్నది, అయినా, ఆ పిల్ల మొహాన్నేమీ యీ లక్షణాలు కనపడవు]

లా:—నిన్నొదిలే నే ఎక్కడికి పోయానమ్మా, నీ నెనకాలే వస్తున్నాగా? ఏవో కాని చుప్పడయితే ఎవరూ అని ఒక్కక్షణమాగి చూశా.

మ:—అలాంటప్పుడు నువ్వెవరే ఆగకూడదు, మనిద్దరం కలిసుండానికాని విడిపోతే ఎలా?

లా:—విడిపోవదులే.

మ:—చూ డింకా ఆడుగులచుప్పడు వినపడతూందా?

లా:—ఇప్పుడేం వినపడంలేదు.

మ:—మనం యిప్పుడెక్కడున్నామే?

లా:—వరమాత్ముడికి తెలియాలి.

మ:—నీకు తెలియదని చెప్పరాదులే?

లా:—అవును నాకు తెలియదు. కేవుడి ధర్మమా అంటూ ఆ దిక్కుమాలిన “సాందర్య విలాస” హోటల్లోంచి తైటపడ్డాం. ఆ తరువాత ఏంజరిగిందో, ఎక్కడున్నామో! చచ్చిపోయామేమో?

మ:— ఆహూయిత్యం మాట్లాడ కూరుకో.

లా:— సువృషచెప్పి పోనీ, మనం ఎక్కడున్నామో. ఆహూయిత్యం దీపాలాదిపోడం, డాబాకూలుతూన్న చుప్పడవడం—యివేనాకు జ్ఞాపకం.

మ:— డాబాయే కూలించంటావా ?

లా:— రాళ్లూ యిటికలూ పైనుంచి పడతూంటే సువృష వినలే ?

మ:— మనలాంటి గొప్పవాళ్లకోసం కట్టిన ఆ హూయిత్యం, డాబా ఎందుకు కూలుతుందే ? మేనేజర్లుడుగుతూ నుండినంగతే.

లా:— మేనేజర్ని కలుసుకునికద సువృషగడం ? ఈప్రాంతాల్లో ఎక్కడోనా ఉన్నాడేమో చూడు మేనేజరు.

మ:— చాల్లే నీవేళాకోళం. (క్షణం ఆగి) మనం ఎక్కడికి చేరుంటాం ? ఆ పక్క పైదానంలోనే ఉన్నామేమో ?

లా:— ఆ చుట్టుపక్కలలేం. ఈజాగావే రాజాగావేరు. (క్షణం ఆగి) ఉండవలో ఒస్తున్నట్టున్నారు.

మ:— (కంగారుగా) అమ్మో, ఎవరోనే.

లా:— భయపడకు, ఎవరో రానీ.

[శ్రీ కాంతయ్య వెలుతురులోకి వస్తాడు. ఇతనో వ్యాపారస్తుడు. మోహ కాదని మొహమే చెపుతుంది, పొట్టిమనిషి, ఎదుటివాళ్లని తృణీకరిస్తూ సాధికారంగా మాటాడబోతాడు.]

శ్రీ:— ఎవరు మీరు ? ఎంత శేషపుతుందిప్పడు ?

లా:— ఏమో, చూడగ్గర వాచీలులేవు.

శ్రీ:— మీపేరెవరో చెప్పారుకారు. నాపేరు శ్రీ కాంతయ్య, నా పేరు మీరు వినే ఉంటారు.

లా:— నాపేరు లావణ్య, మాటమ్మ మహాలక్ష్మమ్మ.

మ:— శ్రీ కాంతయ్యగారూ, మనం 'సౌందర్య మహల్' చేరుకున్నామా ?

శ్రీ:— సౌందర్యమహలా ? ఎక్కడందీ ? ఆపేరెప్పడూ నేవినలేదే.

లా:— అయితే మనమెక్కడున్నాం ?

శ్రీ:—మీ మంచి ప్రశ్నడిగావు, నే మిమ్మల్నడుగుదా మనుకుంటున్నాను.

లా:—నీ మీదక్కడి కేలా వచ్చానో చెప్పండి.

శ్రీ:—ఏమో ఎలా నచ్చేనో, నాకే అర్థమేగా ఉంది. అనుకోకుండా యిక్కడి కేలావచ్చేనో? (క్షణం ఆసె) ఇది కలనకుండా వస్తున్నా ఎప్పుడో కాదు నాకు కలయారావు. ఆశీసులలో లెఖలు చూసుకుంటూ కూర్చున్నా, కాస్త కుదురు పట్టినో ఏమిటో.

లా:—నన్నుతూ అమ్మ, మనం కలలోవాళ్ల మనుకుంటున్నాడిమన.

శ్రీ:—అమ్మ, అలానతోడలేను. నాకు బోధపడకుండా ఉన్నది-ఆశీసులలో కూర్చున్న వాడినిక్కడి కేలా వచ్చానో? ఉండండి, యిటువే సేములో మాద్రాం. ఆది గోడవేపు నడతాడు. తల్లి మామరూ, అతనితో నడతాడు. ఓ, యిక్కడేనో ఉంది. గోడలా కనిపిస్తూంది.

లా:—అవును గోడే.

శ్రీ:—మీ గోడవాళ్లకి చేరుకున్నాం, గుడ్డిలో మెల్ల.

లా:—ఏనో చోటికి చేరుకున్నాం.

మ:—ఎక్కడున్నామో ఎరగనప్పడు మీ సంతృప్తి, ఏనో చోటికి చేరుకున్నామని?

శ్రీ:—(లావణ్యలో) అమ్మయీ, మీ కండ్రిగారి సేలేమిటి?

లా:—నరే. మాధవరావుగారు.

శ్రీ:—సీక్కు వ్యాపారస్తులా?

లా:—నన్నుతూ అమ్మ మనం వ్యాపారస్తుల మనుకుంటున్నాడిమన.

మ:—(సగర్వంగా) ఆయన పోయేసరికి భవల్పూర్ ఎట్టేయి దివానుగా ఉండేవాడు.

శ్రీ:—ఆయన నే నన్నుతూ విన్న ప్లాపకంలేదే?...అయినా, నే వ్యాపారస్తుడ్ని, దివానులతో నాకేం పని? అయితే యితరూ, మళ్ళీ వన ఊరు చేరుకోవడం ఎలా?

లా:—ఇంకేమేమేనా గానంకోసా చూడమండండి.

శ్రీ:—నూనూ, చూనూ, నే పోవ్వాళ్ళనుకు వెళ్ళి నెండవ్వుంటు తెలి గ్రామములు పంకిరావాలి. (లావణ్య తరగతి చివ్వుతుంది. ఏమమ్మయ్యా, ఎందుకు నవ్వుతున్నావ్ ?

లా:—ఎంత తెలికినా నీకీ చుట్టు ప్రక్కల పోవ్వాళ్ళను కనపడదు.

మ:—రీకేం తెలుసే, యిక్కడేనా పోవ్వాళ్ళనుకోసా ! పోవ్వాళ్ళ సంతే బాపకమోచ్చింది, నీ సన్నివి ఒచ్చే ఆహారం కమ్మని వ్రాద్దా మనుకున్నా.

లా:—ఒచ్చే ఆదివార మొచ్చేసింకోసా.

శ్రీ:—అనందర్థంగా చూట్టాడుతున్నా నమ్మయ్యా.

లా:—ఇది సందర్భంగా ఉంగుగనుకనా-ఎక్కడికి పోవ్వాళ్ళు తెలియ కుండా ఇక్కడికి చేసేశోవడం ?

మ:—ఏమే లావణ్యా, నీ కాయాసంగా ఉండా ఏమిటి ?

లా:—లేదమ్మా, యింకో చిత్రకథలా మనస్సు కుత్సాహం పట్టి న్నూంది. ఎవరక్కడ ?

[చిత్రంలోంచి 'నేను' అన్న జవాబు వస్తుంది. అటువేపు లావణ్య తొందరగా నడుస్తుంది. మహాలక్ష్మమ్మ, శ్రీ కాంతయ్య అవిధ వెంట వెడతాడు.]

మ:—(వెడతూ) అంత తొందరగా నడస్తావేసే ? మేం ఒచ్చిం దాకా అగు. జాగ్రత్త. ముంజేముంకో చూసుకు మరీ వెళ్ళు.

[ముగ్గురూ చీకట్లోకి వెళ్ళిపోతారు. నీరారామమ్మ వెంటుడులోకి వస్తుంది.

ఈవి చో ముసలి ముడైదు. ఈ విడచేలో బయవైన తూరలనంచి ఉంటుంది. చాలా కష్టపడి బతికిన మనిషి. ఇంట్లోవాళ్ళకి బాకిరి చేసి, పైన వంటకి వడ్డనకి వెడతూ ఉంటుంది. మనస్సు చాలా కాంతవైనది]

శ్రీ:—ఎవరు వారు ? ఏమైపోయా రిక్కడున్నవాళ్ళు ? ఇప్పుడేగా వాళ్ళమాటలు నే విన్నానీ ? ఇంతలోనే మాయమయ్యావే. పోనీ తెలుగు వాళ్ళ మాటలు చెబింపడ్డాయి, గ్రామములో కూర్చున్నంతసేపూ నెంగాలీ వాళ్ళ కీరవరాకె కదా. (చీకట్లోంచి 'ఎవరక్కడ' అన్న తేక వివరదు తుంది) మీ నెవరు ?

[రాజాజహద్దర్ విశ్వేశ్వరరావు వస్తాడు. బుగ్గమీసాలా, లాంగకోటూ, పెద్దదాట్ల, చెండిహాన్ను రాడిగిన చేతికట్ట—యిది చూసి యిత నో జమీందారని అనుకోవచ్చు. తీవ్రగా మాటాడతాడు. గర్వికాని దుష్టుకాడు]

వి:—మాషా, సిండ్లి కట్టా. చేసుందే?

వి:—ఏం కట్టా?

వి:—సిండ్లి కట్టా. నుత్తుల పంచాలు జరుగుతాయే, ఆ కట్టా.

వి:—ఏలా నాకు తెలియదు. నా ఊరికి వెళ్ళుంటారులో.

వి:—నే వెళ్ళుంటా వెళ్ళుకొచ్చావా? పది వెళ్ళుంటావా?

వి:—అది వెళ్ళుంటా కాదు. ఏళ్ళ నీ ఊరికేమో. నా పేరేమిటి చెప్పావా?

వి:—అవును. పది సిండ్లి అయిందా. నే కట్టాలో కూర్చుని నుత్తుల తేలి చూస్తున్నా. నుత్తులతోగా నుత్తుల పంచాలు చూశావా?

వి:—నుంచీమీరే అడిగాడు. నుత్తులనే గాడిదన్నీ నే చూస్తూ కూచుంటే యింతో పనేవరు చేస్తారు?

వి:—నుత్తుల పంచాలలో ఏం మనా నుంచుకున్నావ్, ఏమారు చూస్తే నువ్వొనిలేస్తావ్. ఆవళ్ళ వెంకటగిరి కవోడే. థర్డ్ ఫేస్ జరుగుతూ ఉంది. రెయిన్ బో, రేడియో, ప్రాడిగల్ మూడూ ఉన్నాయా నేనులో. ప్రాడిగల్ మూడ నే బెట్ చేశా. ఇంతట్లో మా కేలరీ విడిగి కుచ్చలర్ని కిందపడ్డాయి. నేనూ పడ్డా. నరువాత ఏం జరిగిందో! ఇక్కడి కేలా వచ్చానో!

వి:—కూరలు కొనుక్కుని ప్రాములో ఎక్కి నే ఒస్తూఉంటే...

వి:—(అడ్డు తిగి) ఇంగ్ మాడు నాతో పాపలేనా ఒస్తే యిటు తేలి నెళ్ళమను. నా నేను నా పకముంచుకో, రాజాజహద్దర్ విశ్వేశ్వరరావు.

వి:—(చిరునవ్వుతో) ఆలాక.

వి:—ఇంకెవరో ఉన్నారా యిక్కడ?

వి:—ఎంతోనేవు కావోను, యిద్దరాడవాళ్ళూ ఒకాయనా, యిటునే వేవారు.

వి:—గతే, వాళ్ళనడిగి దారి తెలుసుకుంటా. ఎవరయ్యా అక్కవ ?

[అంటూ చీకట్లోకి వెళ్ళిపోతాడు.]

నీ:—(తనలో) గుడ్డపు పందాలు మాశావా అని నన్నడుగుతాడు. వాటిలో ఏం మజా ఉందనుకున్నావ్, ఓసారి చూస్తే చచ్చిపోతే పట్ట వంటాడు... గట్టివాడే.

[చీకట్లోంచి "ఏమందోయ్, ఏమందోయ్" అన్నకేకలు వినపడతాయి. "ఏమందోయి మీరెక్కడున్నారు? వినిపించుకోలేం? చూడలేం" అని యిందాకటికంటే బిగ్గరగా కేకలు వినపడతాయి. ఛాగ్గేళ్ళవారి వెలుతురులో కొస్తుంది. వరుస్తులో ఉన్నదీ, అందకత్తై, అయినా ఎప్పుడూ రొసరొసలాడుతూన్న మొహం.]

నీ:—ఎవరయ్యా సీక్రావలసిందీ, రాజాబాద్దర్ నిశ్చేష్టరం-వా ?

భా:—నిశ్చేష్టరం-భతో నా కేంపని ? నాక్కావలసిందీ మా ఆయన.

నీ:—ఎవరో ఆయన యిద్దరాడక్కావో యిటాజేప్తెక్కాడు. పొట్టాయనలా కనిపించాడు.

భా:—మా ఆయన పొట్టాయన కొడు.

నీ:—నూ యిద్దరూ కలిసి నానెనూ ?

భా:—కలిసేవచ్చాం. ఇప్పటిదాకా కలిసే ఉన్నాము. ఎప్పుడూ కలిసే ఉంటాము.

నీ:—(తనలో అనుకున్నట్టు) ఏమంది, పిల్లకి చెలగాటం, ఎలక్కి ప్రాణిపోకటా.

భా:—(తనమాటల భోరణిలో నీన్నరం చేసుకోకుండా) ఇద్దరం కలిసే గోడ్డుమొగ చేరుకున్నాం. ఆయనన్నారూ: "భాగ్యం, యిలా వేసదాం రా," నే అన్నా "అలా ఎందుకండీ, యిలారండి." అని. నామాట వినుండరు. వినుంటే నన్నొదిలేసి వెళ్ళివారుకారు. ఎక్కడి కెళ్ళారో, ఏమయిపోయారో.

నీ:—ఏమీ ఆయిపోడమ్మా, ఆయనే వస్తాడు, నవ్వు శాంతపడి కూచో. అక్కడేదో గోడుందని యిందాకటి వాళ్ళనుకుంటున్నారు. గోడ

దాకా నెళ్ళినా వెనక్కి మళ్ళవలసిందేగదా. కాశేపు నువ్వుకూచున్నానంటే నీ కాళ్ళచక్రకొచ్చి వాల్తాడు. మొగాళ్ళతోతే అదమ్యం.

భా:—నామోట విసకపోయిందాలి కాని నన్నొదిలి వెళ్ళేమనిషి కాదు.

సీ:—మంచిమాటే. ఈ చుట్టూపక్కలా మీకాపరం ?

భా:—వేం త్యాగరాయ నగరంలో ఉంటూంటాం. అక్కడ స్వరంగభారతి బ్యాంక్ కీయన మేనేజరు.

సీ:—ఈజే పెండు కొచ్చారూ ?

భా:—వేం ఉభయలం గై లెక్కి నెల్లూరు వెదుతున్నాం. మా మామయ్య నెలవలకే రమ్మని వ్రాస్తే పైలుడేరాం.

సీ:—కూరలు కొనుక్కుని ట్రాంలో ఎక్కి నే బస్తాఉంటే...

భా:—అడ్డుతెగిళ్ళ అడ్డు లో సారంగంలోంచి నెడతూంపి. అంతా చీకటయిపోయింది. ఆయనన్నారు. “భాగ్యం, యింత చీకటేమిటే, ఒకవేళ మనం చచ్చిపోయామేమో,” “చాలెండి, ఆఘాయిత్యపు మాట లాడకం” న్నానాను.

సీ:—ఆవునమ్మా, చచ్చిపోయిన వాళ్ళకీ లోకస్పళ్ళే ఉండను. వాళ్ళ తేది ఉంటేనా పోవాల్, వాళ్ళ ఆనుభవమేనా వేరుగా ఉండాలి. మనం చచ్చిపోయా మనడానికేవీలేదు. నాకాళ్ళ సలుపెప్పట్టాగే ఉందా. కూరలసంతి యిక్కడే ఉందా. నే చచ్చిపోయింటే యిదీనాతో చచ్చిదా ? సగంచెప్పి ఆపుచేశా, కూరలు కొనుక్కుని ట్రాంలో ఎక్కి నే బస్తా ఉంటే...

భా:—(అడ్డుతగిలి) మా ఆయన్ని వెతకడానికి నే వెడతా.

సీ:—ఎందుకమ్మా, ఆయనే వస్తాడు.

భా:—ఏమయ్యానో, ఎక్కడికెళ్ళానో, నే యిక్కడ కూచుంటే ఎలా ? ఏమండీ ఎక్కడున్నారు ?

[అంటూ చీకట్లోకి వెళ్ళిపోతుంది]

సీ:—నిత్యం వ్యాకులపడే మనిషి ; తా సుఖపడదు, వొకరిని సుఖ పడనివ్వదు.

[దూరాన్నుంచి మాటలు వినపడతాయి. వెంకట్రాభూ చోటితిర్మయి మాట్లాడుకుంటూ వెలుతురులోకి వస్తారు. వెంకట్రావు భాగ్యశ్వరి మొగుడు. నడివయస్సు వాడు. చోటితిర్మయి నీనీమానటి, పాఠశాల వయస్సు. ఓమోస్త రందకత్తె. వెంకి. పోకిరీలా మొదట్లో మనకి కనిపిస్తుంది. కాని వెళ్ళినకొద్దీ మన కా విషతో సానుభూ తేర్పడుతుంది]

వెం:—దైర్య రామాటంటే మీరేమన్నారు ?

జ్యో:—వాడి మొహం మీదే చెప్పేశా: నీ పెత్తనం అభూరించి నట్టే ఉంది. ఇదిగో నీ కంట్రాప్టు. నాకు రావలసిన అడ్డాపైగలూ లెట్టు పెట్టి యిచ్చేయ్యి, అని స్టూడియోలోంచిచ్చాశా.

వెం:—తరువాతేం జరిగింది ?

జ్యో:—స్పృహతప్పి రోడ్డు మీద పడిపోయానో ఏమిటో, మళ్ళీ మిమ్మల్ని కలుసుకోవడమే నాకు జ్ఞాపకం.

సీ:—(వెనుకనుంచి) కూరలు కొనుక్కుని ట్రాంలో ఎక్కి నే ఒస్తూ ఉంటే.....

జ్యో:—(అడ్డు తగిలి) ఎవరండీ మీరు ? మిమ్మల్ని చూడనేలేదు.

సీ:—సీతారామస్వామి శేరు. నీ శేరో ?

జ్యో:—నా శేరు జ్యోతిర్మయి.

సీ:—ఈయన భాగ్యమన్నా విడకి గుట్టమా ?

వెం:—భాగ్యశ్వరి మా ఆవిడేనండీ. నా శేరు వెంకట్రావు.

సీ:—మీ కోసం ఆవిడ ఊరూ వాడా వెతుకుతుంది.

వెం:—నేనూ వెతుకుతున్నానండీ దానికోసం.

జ్యో:—ఎప్పటినుంచీ వెతుకుతుంటా? నా మాట వింటూన్నంతశేపూ అదేనా ఏమిటి మీరు చేస్తున్న పని ?

వెం:—భాగ్యం ఏమయిందా అనే చింత నాకు లేదనుకున్నారా ? (సీతారామస్వామి) అటువే వెళ్ళిందండి ?

సీ:—ఇటు.

వెం:—(అటు రెండడుగులేసి) భాగ్యం, భాగ్యం !

భా:—(చీకట్లోంచి) ఎక్కడున్నారండీ మీరూ ?

వెం:—ఇక్కడ, యిటు: యిటు.

శ్లో:—(క్షురగా) ఇటు: వేపందోయి, యిలా రండి.

[చాగ్గం ప్రవేశించేసరికి జ్యోతి వెంకట్రావు ప్రక్కప్రక్కల నిలబడుంటారు]

భా:—విరిక్కుడున్నారా? ఎంతసేమాయి మీకోసం వెతుకుతున్నానండీ.

వె:—నే నీకోసం వెతుకుతున్నా.

భా:—వెతుకుతూంటే నన్ను కలుసుకోలేకేం?

శ్లో:—(మీరునవ్వుతో) నిజంగా వెలికారండీ.

భా:—శ్లోతిమాట వినిపించుకోనట్టు: మొగుడిగో ఆయన ఆలస్యం చాలు. మనపెక్కుడున్నామో ముందుగా తెలుసుకోవాలి, ఆవిడ మీతోచెప్పకపోతే.

శ్లో:—నాకే తెలియనప్పడు నే ఎలా చెప్పను? ఆయన అడగడం మాత్ర మడిగారు సుమండీ. ముందు మీ మాటడిగారు; తరువా తీ మాటడిగింను.

భా:—(తోపంగా) ఓహో, అలాగా? (మొగుడితో) రండి మన దారిని మనంపోదాం.

వెం:—నకే పద. (శ్లోతికృయిగో) వెళ్ళొస్తానండీ.

భా:—(తనూ వెంకట్రావు నెడుతూండగా) మీకోసం తిరిగి తిరిగి కాళ్ళడిపోయాాయి. మీకు చీమకుట్టినట్టేనా లేదు. ఎందు కుంటుందీ? ఎవరో ఆవిడ జతపడిందీ?

[అంటూ ఉభయులూ పీకబ్లోకి నడిచిపోతారు]

శ్లో:—సీతారామమ్మగారూ, చూశారా, మొగుడ్ని చెంగునెలా కట్టుకుపోయిందో.

సీ:—దాంగో ఏం సుఖంఉందమ్మా.

శ్లో:—(ఒకీళ్లీతని తన యగ్గనెట్టి యింకోళ్లీ సీతారామమ్మ కివ్వ బోతూ) మీరూ తాంబూలం వేసుకుంటారా?

సీ:—వద్దమ్మా, నాదంతాలంతమంచివి కావు. ఇక్కడ కూర్చోడానికేదేనా జాగా ఉందేమో, తిరిగి తిరిగొచ్చాను, నాకొళ్లు నీకడు

తున్నాయి. (చీకట్లలోకి నడిచి, ఇక్కడ బాగుండమ్మ, యీ గోడచేరు వని కూర్చుంటా.

జ్యోతి:—నా మనసివ్వడు కాస్త కుదటుపడతూంది. చేతిలో ఉన్నద బాటిపోతే విచారంకాని ఏమీలేనప్పుడు విచారమెందుకండీ? సీతా రామమ్మగారూ, మీరక్కడున్నారా?

సీ:—ఉన్నానమ్మా, నువ్వ మాటాడతూ ఉండు. ఎవరేనా మాట డుతూ ఉంటే ఊటొడతూ వినడం నాకీష్టం.

జ్యోతి:—ఎవరేనా వింటూఉంటే మాటాడడం నాకీష్టం. ఎప్పుడూ కాదు నుమండీ, అప్పుడప్పుడు మాటాడాలని నాకు బుద్ధివుడతూ ఉంటుంది. నేమీలో చెప్పేసో లేనో నినీమాలలో పనిచేస్తూ ఉంటానని, నినీమానటి బతుకెలాటిందో మీరు తెలుసండీ?

సీ:—తెలియడమ్మా.

జ్యోతి:—ఊడిగవు బతుకంటే నినీమానటి బతుకే అనుకోండి. రాత్రన్న మాటలేదు, పగలన్న మాటలేదు, వాళ్ళెప్పుడు రమ్మంటే అప్పుడు వెళ్ళవలసిందే మనం. పదినిమిషా లాలస్యంగా వేదిలిమా మేనే జరు క్లేత్తుచేస్తాడు. పోనీ వెత్తనంచేసి ఒక్క వెధవనా వెళ్ళకొస్తాడను కున్నారా? నిక్కి నీలిగి వాళ్ళు రావడం, వాళ్ళొచ్చాక, ఎవడి కీప్ట మొచ్చినట్టు వాడాడర్లు వెయ్యడం. చింపిరి జుత్తుతో రమ్మ నేవా డొకడూ, జడదువ్వుకు రమ్మ నేవా డొకడూ; ముఖమలో ద్రవస్సు వేసుకోమనేవా డొకడూ—బనారసుచీర కట్టుకురమ్మ నొకడూ, యిలా ఎవడికి తోచింది వాడు పురమాయిస్తూ ఉంటాడు. ఎవడిమాట వినకపోతే వాడికే గుట్టు-యిందరు వెధవలతో వేగుకురావాలి. నినీమా తీస్తూంటే అక్కడికిచేరి-పసువుల్లా, పండుల్లా—నా అవయవాలకేసి చూస్తూ నిలబడేవాళ్ళ మాటడుగుతారా...

సీ:—ఉచ్చం నీచం ఒదిలేసిన వాళ్ళ మాటడిగేవేమిటమ్మా.

జ్యోతి:—మొగాల్లెలా ఏడిస్తే ఏడిచారు, ఆడవాళ్ళకేనా బుద్ధం డొద్దా? న్నాడియో కప్పడప్పడొచ్చే ఆడవాళ్ళుంటారు. బోగంవాళ్ళ

కంటే అన్యాయంగా ఒళ్ళు పైటపెడుతూ ; మొహాన్ని తట్టెడు పాదరు పూసుకుని చెంపలు వాయగొట్టినట్టెట్టబాదిన సుగ్ధలతో, . . . పెదాలకిలక్క పూతా వేసుకుని—ఏం కోగం వచ్చిందండీ విశ్వంధరకిని ?

నీ:—సుఖపెరగక అలా ఉంటారమ్మా.

జ్యో:—అందుకేనా, ఎవరేనా సుఖపడతూంటే అంతగా ఏడుస్తారు ! అయితే మనమిప్పు డెక్కడున్నామండీ ?

నీ:—ఏమోనమ్మా, నాకు తెలియదు. కూరలు కొనుక్కుని ట్రాంలో ఎక్కి నే ఒస్తుఉంటే....

జ్యో:—(అడ్డుతగిలి) నే యీ కంటేసీలోచేరి ఆరుసెలలే అయింది. అంతకుముందో ఏడాది కొల్లాపూరులోనూ, తొమ్మిదినెలలు కలకత్తా లోనూ పనిచేశా. ఎక్కడి కెళ్లినా సత్రపు భోజనం మతం సిద్ధ— ఈ విధంగా...

[రామమోహన్ ప్రవేశించినందువల్ల జ్యోతి మాటమధ్యలో ఆపేస్తుంది. ఇతను సుమారు ముప్పైఏళ్ల వాడు. ఇతని లక్షణాలు : మానినబట్టలు ; ఎండకి గాలికి ఓర్చి మోటుపడ్డ మొహం ; ఎదుటివాళ్లకునుకుండా రో లక్ష్యంచేయకుండా మూటాచే వైఖరి].

రా:—(జ్యోతికేసి . . . నీ) ఏం, జగన్మోహినీ.

జ్యో:—(సీతారామమ్మతో) ఏనంజోయి, నన్ను కంటాజే నరపతు విక్కడికి వచ్చాడు. ఈ ఘటాలని ఒగుల్చుకొచ్చా ననుకున్నా.

రా:—నీలో నువ్వు మాట్లాడుతుంటున్నావా, జగన్మోహినీ ?

జ్యో:—నన్ను జగన్మోహినీ అని పిలవకు.

రా:—నువు జగన్మోహినీవి కావు ?

జ్యో:—కానింకీఘోరణి కట్టిపెట్ట, నే మాటాడుతున్నది ఆ చీకట్లో కూచున్నవిడతో.

రా:—అవిడ చీకట్లో ఎందుకు కూచుందీ ?

జ్యో:—అలసట తీర్చుకోడాని కక్కడ కూచుంది. అడదానివయితే నువ్వు ఆపనే చేసేవాడివి.

రా:—నే ఆడవాన్నయితే ఏ నాబో బహుకట్టేనీ వాడిని.

జ్యో:—ఆడవాణ్ణింన నులువుగా చచ్చిపోతారా ? వాళ్లు చచ్చిపోతే ప్రపంచమెలా నడుస్తుంది ?

రా:—నడకకపోతే మా నేస్తుంది.

సీ:—ఇప్పుడు నడుస్తూందని మాత్రమేం చెప్పం ?

రా:—సీతారామమ్మతో విారెవరో, నామనసులో ఉన్నమా చెప్పారండీ. “ఇప్పుడు నడుస్తూందనిమాత్రం మీచెప్పం ?” ఇంకొక్కటి చెప్పండి. మనం యిప్పుడెక్కడున్నాం ?

సీ:—స్వామినికే తెరంబూరులో ఉండాలి, కానక్కడలేం.

రా:—సీతారామమ్మను సమీపించి నువ్వు తెలివిగా మాట్లాడు తున్నావు, సిన్ని సిగరెట్టించించి పచారుచేస్తూ నేనోళ్ళీమరులో పని చేస్తూఉన్నా. ఆలేవియా సముద్రంలోంచి వేంవస్తూండగా స్టీమరు పెద్దమరకే గోగమొచ్చింది. నాయీడువో, నాకంటే పెద్దవో ఆమర.

జ్యో:—ఉభయుల బాటకాలూ తెప్పించిచూస్తే ఎవరు పెద్దో ఎవరు చిన్నో చెప్పేయ్యచ్చు.

రా:—...ఓహో, నువ్వా జగన్మోహిని ?

జ్యో:—(కోపంగా) ఓసారి చెప్పితే బుద్ధుండాలి.

రా:—నీకంత చప్పన కోపంవస్తుండేం ?

జ్యో:—ఎప్పుడూ రాదు.

రా:—ఇప్పుడెందుకు కోపం ?

జ్యో:—యీ ఆరేళ్లనుంచి నాలో సరపాలాడ బోయిన దొర్నా గుల్లిని అదమాయించి నే విసిగన్నా. ఆరాచకపువ్వు తొక్కుతే—నాకు కష్టంగా ఉంది.

రా:—మా నేస్తాలే, నీవేరెవరు ?

జ్యో:—జ్యోతిర్మయి. నీవేగో ?

రా:—రామమోహన్.

జ్యో:—ను వేంపనిచేస్తూ ఉంటావ్ ?

రా:—ప్రస్తుతం చేస్తూన్న పని - స్టీమరులో మరలు బాగుచేయడం ఓపనంటూ ఏమిటి? అన్నిటిలోనూ వేరెట్టా, కొన్నాళ్లు రైళ్లు నడిపా, కొన్నాళ్లు ఫ్యాక్టరీ యంత్రాలు గలచేశా. అమెరికాలో ఉన్నప్పుడు - వ్యవసాయపు పని చేసేవాడిని. అన్ని బాపతు పనులూ నేర్చుకున్నా - ఒక్కడబ్బు చేసుకోవడం మినహా.

జ్యో:—అది మాత్ర మెందుకు నేర్చుకోలేదు?

రా:—నేర్చుకుందామన్నా, నాకు పట్టుపడంకే.

జ్యో:—నువ్విక్కడ కెలావచ్చావ్?

రా:—ఏమో ఎలావచ్చానో. స్టీమరులో మరలు బిగిస్తూ ఉన్నవాడి నిక్కడి కెలావచ్చేనో. స్టీమరు నడిసముద్రంలో ఉంది, ఒడ్డునేనాలేదు. సుచ్చెలా వచ్చావ్?

జ్యో:—నే సీనీమాలలో పనిచేస్తూ ఉంటా. డైరక్టరు వెధవతో చెబ్బలాడి, వాడికి పెట్టవలసిన కాస్త గడ్డి పెట్టి, వీధిని పడ్డా. తరువా తిక్కడి కెలా వచ్చానో. ఆ కెలుతు రేమిటి?

రా:—శెల్లవారుతూంది.

జ్యో:—ఆ గోపుర మేమిటి?

రా:—రంగూన్ లో యిలాంటి గోపుర మే నే చూశా.

[ఇద్దరూ గోడమె దైక్కుతూ ఉంటారు. సీతారామమ్మ నిద్రపోతూఉంటుంది]

జ్యో:—(నెమ్మదిగా) చూశావా, సీతారామమ్మ గారు నిద్రలో తూన్నారు.

రా:—పాపం, ఎంతలసిపోయిందో.

[ఇద్దరూ గోడమీద విలబడి అవతలవేపు చూస్తూఉంటారు. సగం చీకటి సగం వెలుతురుగా ఉంది]

జ్యో:—ఇదేమేనా కోటగోడమో?

రా:—అవుచ్చు. ఊరిచుట్టూ గోడమేనా అవుచ్చు. చైనాలో యిలాంటిగోడలే ఊరుచుట్టూ కదతూ ఉంటాయి. నే అక్కడన్నప్పు డెన్నో చూశా.

జో:—సేనా చూశా నీసేమాలలో.

రా:—(క్రిందకు చూస్తూ) ఏదీ సరిగా ఆనడం లేదు. క్రిందకు చూస్తే మాత్రమే గాఢంలా ఉంది. ఇంక ముందుకే బారీలేదు.

జో:—(శుభమాగ్ని చూడు - నిన్ను నే 'రాం' అని పిలిచావా?

రా:—అభ్యంతర మేమిటి, జ్యోతీ.

జో:—(తాపీగా) రాం, యీ దిగువ నేస్తగా చిత్రమైన ఊరంలేమో?

రా:—చిత్రమైన ఊరంటే?

జ్యో:—అంటే...సరిగా చెప్పలేను కాని... నే చూసిన వద్రాస్, బొంబాయి, కలకత్తాలలాంటిది కాని ఊరు.

రా:—నే చూసిన లండన్, టోక్యో, న్యూయార్కులలాంటిది కాకుండా.

జ్యో:—(తాపీగా) వాటన్నిటికీ కన్నవైన ఊరు. అలాంటి ఊరు చూస్తానని నే చిన్నప్పటినుంచీ అనుకుంటూ వచ్చా. అవతల సిద్ధంగా కట్టున్న ఊరు. మనం లోపల ప్రవేశించడమే తరువాయి, నే యిహా చెప్పను నువ్వు నవ్వుతున్నావ్.

రా:—వేశాంతానికే కాదు జ్యోతీ. స్నేహభావంతో నవ్వా.

జ్యో:—అయితే సంతోషమే. ఈ ఊరుకీ మిగతా ఊళ్ళకీ-ఎగతాళికి స్నేహానికి ఉన్న వ్యత్యాసమండాలి.

రా:—నువ్వులా ఉత్సాహంగా మాట్లాడతూ ఉంటే నాతోకని వ్రాసింది జ్ఞాపకమొస్తోంది. అతను వ్రాసినది. చెప్పతావని “కలలో నేనో మహాపట్నం చూశా. ఎంతో స్నేహంగా గతుకుతున్నారా. ఊళ్ళో వాళ్ళు, మిగతా వాళ్ళందరూ ఏకమై ఆ ఊరు వశపర్చుకుందామని చూశారు. కాని ఎవరికీ వశంకాకుండా, ఎక్కడా చెక్కుచెదరకుండా ఆ ఊరు నిలిచింది.”

జో:—కవి వర్ణించిన ఊరెక్కడో ఓ చోటుంది, రాం.

రా:—కలలో చూశానన్నాడు కాని నిజంగా అలాంటి ఊరులేదనిలానప్పుడం?

జో:—ఉంది. రాం, ఆలాంటి ఊరు చూస్తానని నాకు పూర్తిగా సమ్మతముంది. అక్కడికి వెళ్ళి ఉండిపోదామనికూడా అనుకుంటూ వచ్చా. నే నే ఏడుగ్లోనూ స్థిరంగా ఉండకపోయింది చివరకా ఊరుచేరుకుందా మనేమో !

రా:—(ఉభయలూ పెట్టుదిగుతూండగా) పోనీ కాని, “శుంతా” అనెప్పుడేనా నిన్ను నువ్ సిలుచుకున్నావా ?

జో:—సిలుచుకున్నా కాని ఆ కేరెట్టి నువ్వుశిలీస్తే ఒప్పును సుమా.

రా:—నిన్ను సిలవడం చూటకాదు - నన్నే నే సిలుచుకున్నా. “శుంతా” అని - ఎన్నోసార్లు పదిపన్నెండుళ్ళలో.

జో:—సికంత వయసెక్కడందీ ?

రా:—నాకేం తక్కువ వయస్సుందనుకున్నావా - ముప్పైఒకటి నిండాయి.

జో:—నిండులేనేం? పోనీ, నా వయసెంతో చెప్పకో.

రా:—పందొమ్మిది, తప్పలే ఇరవై.

జో:—నా మొహమే చెప్పడంలే పాతికేళ్లున్నాయని ? ఇప్పుడలసిపో యున్నాననుకో. లేకపోయినా—నే తిన్నధక్కుముక్కులతో లావణ్యం చెడందేమో మొహం.

[ఒకళ్ళనొకళ్ళు చూసుకుంటారు]

రా:—నీ మొహాని కే లోపమూలేదు, జ్యోతీ.

జో:—(మాట మళ్ళించడానికి) సరేకాని, అక్కడా తలుపేమిటి?

రా:—చూద్దామందు (ఇద్దరూ తలుపుదగ్గరకు నడిచివెళ్ళి దాన్ని పరిశీలిస్తారు) ఈ గోపురం నగరరక్షణకి కట్టుండాని సుమా. ఈలాంటి గోపురాలే పూర్వకాలం.

జో:—(అడ్డతగిలి) పూర్వం కట్టించంటావా యీ గోపురం ?

రా:—పూర్వంకట్టిన దానిలాలేదు. కొత్తగా కట్టినట్టే ఉంది. ఈ తలుపు మాగట్టితలుపు. ఓ పట్టాన్ని దీన్ని పగలగొట్టలేం.

జో:—ఏం ?

రా:—(వేలుమడిచి తలుపునికొట్టి భువిచేస్తూ) ఇదేదో కొత్తమాదిరి లోహంతో చేసినట్టుంది. ఇనుకూకొడు, ఉక్కుకొడు. ఆలూహినియం బ్రాంజ్ అనుకుంటూ, లేకపోతే యీ పైమెరుపురావడం కష్టం.

జ్యో:—(నవ్వుతూ) ఉన్నట్టుండి యీ తలుపునిగురించి లెక్కచెప్పడం మొదలుపెట్టావు, దీన్ని మువ్వే తయారుచేసివట్టగా, మీ మొగాళ్ళ మోస్తకే అంత.

రా:—(జ్యోతి మొహంకేసి చూసి, మొగాళ్ళనంగుతి నీకేం వేలును?)

జ్యో:—(రామమోహనాచారి చూస్తూ) చాలా తెలుసులే.

రా:—అలాగా?

జ్యో:—(మొహం ఎత్తే) మావాళ్ళ కూటికి గుడ్డకీ వాచి బాధపడు తూంటే, పదహారో ఏట నేయిల్లాదిలేకా. దాసిపనిచేసి కొన్నాళ్ళు పిల్లలైత్తురు మోకా. ఆ వెనుక కిలుం కంపెనీలలో చేరా. ఈ కంపె నీలలో దినదినగండం నూలేళ్ళాయుషు - ఆన్నట్టు పెరుగుతోంది. నా బతుకు. ఏదో మనస్తాపంలేకుండా ఒక్కరోజేనా గడిచిందనుకున్నావా? మధ్యనెప్పుడోనా కాస్తసుఖం దొరికితే - మొగాళ్ళతో అనుభంకొకటమ- దాన్ని నే ఒరిపిపెట్టలే.

రా:—నీచరిత్ర నాలో ఎందుకు చెపుతున్నావ్?

జ్యో:—ఏమో నీతో చెప్పాలని బుద్ధిపుట్టింది.

రా:—నాకు వినాలన్న కుతూహలంలేదే?

జ్యో:—అలాగా?

రా:—పోనీ నువ్వు నమ్మకపోతే.

[అని తలుపుదగ్గరకు వెళ్ళి గట్టిగా బాదుతాడు; ఈ చప్పుడికి సీతారామమ్మ ఉలిక్కిపడి లేస్తుంది]

సీ:—నన్నదరగొట్టావు, నాయనా.

రా:—పొరపాటు పిన్నీ, తుమించు.

సీ:—ఎందుకలా తలుపు కొడుతున్నావ్?

రా:—మనం యిక్కడున్నట్టవలవాళ్లకి తెలియబరచొద్దా.

[తలువెవరేనా తీస్తారేమో అని చూస్తాడు]

సీ:—నువ్వు తలుపుకొట్టేం లాభంలేదు. దానికి బుద్ధిపుట్టి అది తెలుచు కోవాలి కాని. మన ప్రయత్నంవల్ల దాన్ని కదపలేం.

రా:—నీకెలా తెలిసింది, పిన్నీ ?

సీ:—నాకు తోచిన ముక్క చెప్పా, నమ్మ, నమ్మకపో. ఇంటిదగ్గర మావాళ్ళూ నమ్మరు, నే యిలాంటివి చెపితే. క్రియకి నే అన్నట్టే జరగ దేమూ చూశా.

జ్యో:—నాకూ రాబోయేది కళ్ళకి కట్టిన ట్టగుపడుతూంటుందండీ, అప్పుడప్పుడు.

రా:—జ్యోతిష్యం తెలిసిన మీయిద్దరి మధ్యా నే చిక్కుకున్నా వన్నమాట.

సీ:—నేం యిద్దరమే అనుకున్నావా యిక్కడున్నది? రొంగున లాడే భాగ్యశ్వరీ, భాగ్యశ్వరీ మొగుడూ; గుఱ్ఱపుంపదాల విశ్వేశ్వర రావు; లావుపాటావిడా, ఆవిడ కూతురూ; వాళ్ళతో వెళ్ళిన పొట్టా యనా—యిందరం యిక్కడున్నాం.

రా:—అయితే ఓ మీటింగుకు సరిపడ్డంతమందున్నాం.

సీ:—అడుగో. ఆ పొట్టయనొస్తున్నాడు చూడు, ఎవరి బుట్టలో పడేదామా అనే వాలకం తానూ.

[చెమట కొద్దుతుంటూ ఎఱ్ఱవారిన మొహంకో శ్రీకాంతయ్యోస్తాడు.]

శ్రీ:—ఈ చుట్టపక్కల పోస్టాఫీ సెక్కుడుంవో మీ కెవరికేనా తెలుసా? (జ్యోతిర్మయి నవ్వాపుకోలేక విరగపడి నవ్వుతుంది. సీతా రామమ్మ, రామమోహన్ కూడా నవ్వుతారు) ఏమిటా వేశాకోశం వెక్కిరింపూ? ఎందుకు నవ్వుతున్నారూ?

జ్యో:—(నవ్వుడం మానేసి) ఏమీ అనుకోకండి. మీరక్కడొగు రుమ్మా నిలబడి పోస్టాఫీసు భోగట్టా అడుగుతూంటే నే ఆపుకుందామని చూసినా నవ్వాపుకోలేక పోయా.

శ్రీ:—ఏవో అర్థంలేని నవ్వు. పోనీకాని, మీ కెవరికేనా పోస్టాఫీసు భోగట్టా తెలుసా?

రా:—మీరు పోస్టాఫీసెందుకండి?

శ్రీ:—రెండు టెలిగ్రాములు పంపిరావాలయ్యా.

రా:—రెండూ అర్జును: టెలిగ్రాములేనా!

శ్రీ:—అవు నర్జును: టెలిగ్రాములే, వ్యాపారం- ఏం, మజాకాలను కన్నావా ఏమిటి?

రా:—ఓహో, మీరు వ్యాపారమలా? మీరు వ్యాపారమానా చేసే పని ధనాకర్షణ?

శ్రీ:—అవునయ్యా, ధనాకర్షణే.

రా:—ఎందుకీ ధనాకర్షణ? డబ్బులేక మీ ఉద్దేశంపడుతున్నారా?

శ్రీ:—నాకా, డబ్బులేక పోరా? నే తలపెట్టేం ఎంకొకటి.

రా:—ఏమిటండి?

శ్రీ:—క్రాసుచేసి నన్ను పడగపడబామని చూస్తున్నారా? నీ తల తన్నిన వాళ్ళకి లాంగలేదు, నీకు లాంగుతానా? అయినా చెపుతా విను. నేనో పెద్ద వ్యాపారం తలపెట్టా, అది లక్షలూ కోట్లమీద వ్యాపారం. అందులోనే నేనుకొచ్చిననాడు శ్రీకాంతయ్య కందరూ ప్రహరథం పడతారు. తక్కిన వ్యాపారస్తులు - నా పాదక్రాంతి దొతారు. ఆ వ్యాపారం కోరనేయూ రెండు టెలిగ్రాములూ పంపి రావాలి.

సీ:—నే చెప్పలేదు; ఒకళ్ళుబట్టి లొకళ్ళకు మాచ్చే చెయ్యని?

శ్రీ:—(ఇది పొగడ్తుకుని) నాలో యీ ఘనతుండబట్టే యింత వాడి నయ్యాను. (తలుపు చూసి) ఎమాయగుండా తలుపుంటుండగా తోసుకు ప్రవేశించ కిక్కడ నిలబడ్డాం?

[తలుపుదగ్గరకు వెళ్లి కొడతాడు]

రా:—ఆ తలుపు రాదయ్యా, నే కొట్టిమాశా.

శ్రీ:—(గోపురాన్ని చూస్తూ) ఇలాంటి గోపురమే యింకొకటుంది సమీపంలో, ఇంకాకా, ఆ తల్లి కూతుళ్ళతో వెళ్ళినప్పుడు నే చూశా, ఎంతనేనూ ఆ తల్లికి కావలసినది జరిగిందార్ల భోగట్టా, యింకో ప్రపంచ

మాదికిలేదు. ఎవరో రాజాజమాన్లు చక్కడ బైలపడితే వాడితో యీ ప్రస్తాపనే మొదలెట్టింది. (తేజఃమాసి, చిరాకుగా) మనవిక్కడ కూచుని ఏం జేస్తున్నట్టు ?

సీ:—నే ఆలసట తీర్చుకుంటూ కూర్చున్నా.

శ్రీ:—(సీతారామవృత్తో) ఉత్తస్కంధు ఎన్నడూ యిలా కూర్చు పుగా ? నువ్వేం పని చేస్తూ ఉంటావ్ ?

సీ:—పొద్దుగాకా యింట్లో వాళ్ళకి చాకీరీ, నైన శ్రీమంతుల యిళ్ళలో చాకీరీ.

బోయ్:—ఎందుకయ్యా సీకావిడ భోగటా ?

శ్రీ:—అడి తరువాత చెపుతాకానీ, పట్టుమనారు నెలలు నువ్వోచోట పనిచేశావు ?

బోయ్:—నా కొడవెందుకు నీకు, నీ సంగతి నువ్ చూసుకో.

శ్రీ:—(నవ్వుతూ) నే వ్యాపారస్తుడిని, అందరిగొడవలూ నాక్కొ వారి.

రా:—(ఇంతసేపూ శ్రీకౌంతయ్యని కనిపెడతూ ఉండి) చూడు, నువ్ మొదట్లో చిన్న గుమాస్తాగా ప్రవేశించావ్, ఆరోజు లగాయిత- అవకాశం దొరికినప్పుడల్లా ఎదుటివాళ్ళ కళ్ళల్లో దుమ్ముకొట్టి నీ జేబు నింపుకుంటూ వచ్చావ్. ఇలా లక్షలు పోగుచేశావ్, వ్యాపారస్తుడ వయ్యావ్. ఇదేనా నీ జీవిత సంగ్రహం.

శ్రీ:—(ఇది పొగడ్డుగా తీసుకుని) నువ్వు చెప్పింది మూడొంతులు నిజం. అయితే నువ్వెవరు ? నైఖిరీ చూస్తే ఏవో మరలపనిచేసే వాడిలా ఉన్నావ్ ?

రా:—అవును, మరల పనిచేసే వాడినే.

శ్రీ:—ఈవేళక్కడ పనుంటే - నేనెక్కడుంటున్నా ? అంతేనా ?

రా:—అవు సంతే.

శ్రీ:—అఖిర కెక్కడికి చేరుకున్నావ్ ?

రా:—ధనా కర్షణచేసి నువ్వెక్కడికి చేరుకున్నావ్ ?

శ్రీ:—నాదగ్గరెంత డబ్బుంచో చెప్పలే, నాన్ నిర్మాంతపోతాన్.

రా:—నిర్మాంతపోతానా? ఏన్నింకా నిర్లక్ష్యంగా చూస్తా.

జ్యో:—ఎందుకు రాం, అతన్ని తూలనాడతాన్ సతారామమ్మతో ఏమండీ, యింకొక్కరి తూలనాడే వనినా?

శ్రీ:—కాడమ్మ!

రా:—నవ్వుతూ ఏమిటి నవ్వు గురించి వింటున్నా వ్యాఖ్యానం చేస్తున్నారు? (శ్రీకాంతయ్యతో) ఏమయ్యా, ఆడవాళ్ళతో నవ్వుకుంటే నా సంబంధం పెట్టుకున్నావా?

శ్రీ:—ఒకటి రెండు చార్జి కాలిబాటనా, వాళ్ళని తప్పించుకు తిరుగుతూ ఉంటా.

జ్యో:—పోనం కాలు బాటనప్పుడు మా గట్టిపెట్టు తగలించికొమ్మ.

శ్రీ:—అనిస్తే నీ లక్ష్యపెట్టానా? ఆడవాళ్ళకు చేకలేస్తే ఆర్మీ పనులూ మానేసి వాళ్ళ వెంటే తిరగమంటారు!

జ్యో:—అప్పుడు నీ వ్యాపారాని కంతరాయం మొస్తంది!

శ్రీ:—వాళ్ళ హద్దలో వాళ్ళుంటారా? అన్నీ మాకే కావాలంటారు. అన్నీ కలగాపులగం చేసిపెడతూ ఉంటారు.

జ్యో:—(కోపంగా) కలగాపులగం చేసిపెడతూ ఉంటారా?

రా:—కోప్పడకు. ఇతనిమాట పూర్తిగా కొట్టెయ్యడానికి వీల్లేదు.

శ్రీ:—అనుభవ మన్నవాడివి నువ్. చెప్ప. ఏన్నిసా ర్లాడవాళ్ళ మూలకంగా - నీ డబ్బుంతా ఖర్చయి, అఖిరమాలిన తగువులు నీ పెడక చుట్టూ కుని ఆఖరికి నీ పనికూడా పోయి నువ్వు బాధపడలేదు.

రా:—(నవ్వుతూ) బాధే అనేమను. నాకొ అనుభవముంది.

శ్రీ:—(జ్యోతితో) ఏం, నేను చెపితే కొట్టిపారేశావు.

జ్యో:—(నగం కోపంగా, నగం వేలాకోశంగా, రంమమోహన్తో) జగన్మోహినీ అంటూ నువ్ ప్రవేశించినప్పుడే నీ వాలకం నే కనిపెట్ట వలసింది. కనిపెట్టాను కూడాను, (వీతారామమ్మతో) ఏమండీ అప్పుడు నే మీతో చెప్పలేదు యితనేలాంటివాడో?

శ్రీ:—చెప్పానమ్మా (రామమోహన్ వేపు చూసి) అయినా, యితను మంచివాడే. కల్పించలేని నునిషి.

రా:—పోనీ, పిన్ని, నున్నేనా మంచి మాటాడావు.

[అవతలి ప్రవేశిస్తుంది]

లా:—ఏమండోయి, శ్రీకాంతయ్యగారూ, యీ గోడ అవతలా మహాపట్నముంది.

శ్రీ:—ఇండాక చూసినప్పుడు నాకేం కనపడలేదే ?

జ్యో:—(ఉత్సాహంతో) ఏమిటిక్కడ పట్నముందా ? నెళ్ళి చూద్దాం కండి.

[జ్యోతి మిగతావారూ గోడెక్కి చూస్తారు. సీతామమ్మ కిందనే ఉంటుంది.

ఇంకా పూర్తిగా తెల్లవారలేదు]

లా:—అహా, ఏమందమయిన ఊరు ! ఎంత చక్కటి భవనాలు !

జ్యో:—(ఉత్సాహంతో) అవును, సాగమంచు తప్పనూ ఊరాకార మంతా కనపడుతుంది. ఏం రాం ?

రా:—నాకేమీ ఆనందలేదు.

లా:—నువ్వు సరిగా చూడక....

శ్రీ:—(మాట కడ్డొచ్చి) నే చూస్తున్నా గుడ్లు నిలవతీసుకుని, నా క్కనపడిన కేముంది ? సాగమంచు తప్ప విడిస్తే ఏముంది ? ఆ మంచు కిందేముందో ఏం చెప్పం ?

లా:—ఆ ఊరుమధ్య సరస్సు, పక్కనే గోపురం గోపురంమీద ఎవరో ఆరున విగ్రహం - అన్నికనపడుతుంటేనే ? లేదంటారేం ?

జ్యో:—(వేంకట్రావు, భాగ్యకవ్వరి వస్తారు.)

వెం:—(ప్రవేశిస్తూ) నే ఏమన్నా తప్పపడతావుకాని దారితప్పి తిరుగుతూ వాదించుకునేం లాభం ?

భా:—పోనివ్వండి, నెల్లూరు ప్రయాణం నేనా తలపెడత ?

వెం:—నువ్వు కాకపోతే యింకెవరు ? మీ మామ య్యత్రర మొచ్చాక, నన్నీనిముమం నిల్చినిచ్చావా ? పాపుకల్లీ చీరలుతెమ్మనీ, మామయ్య పిల్లలకి బొమ్మలుతెమ్మనీ...

భా:—(తలుపు కేసి చూసి) చూడండిక్కడేనో తలుపుంది. బోడిగా ఎలా ఉందో. పట్టుకుతోయ్యాలన్నా కొక్కెమే నాలేనే.

నెం:—ఉంటేయూత్రం, తోసుకెలా ప్రవేశిస్తాం, లోపలివాళ్ల నెరగ నప్పుడు ?

భా:—కొద్దరా? చెప్పమనదగడానికి వాళ్ల నెరుగుండుడ మెం దుకూ?

నెం:—ఓ వేళంకా వాళ్లు చివ్రసాతుంటే ?

భా:—మీరు చెరకాకపోతే నేతలుపు కొడతా నుండండి.

నెం:—ముందుకు నడస్తూ, నాకేం భయమవుతున్నావా ? ఎంగుకు నేనే కొడతాలే.

రా:—(గోడమీదకుంచుని) ఆగన్నా ఆగు. ఇంత నేపటినుంచీ నేం కొట్టిచూశాం, ఏం ఉపయోగంలేక పోయింది.

నెం:—ఆయనమాటలు విన్నావా భాగ్యం ?

భా:—(యీనడింపుగా) విన్నా, కిసకేం ?

[అవి తలుపు దగ్గరకువెళ్ళి దబదబ బాదుతుంది. తలుపుపట్లాగే ఉంటుంది.]

నెం:—(భార్యతో) మొదటిలో ఆయన చెప్పినమాట వింటేనో ?

భా:—ఊరుకోండి బాబూ నన్నెందుకు వేపుకు తింటారు ?

జ్యో:—(నెంకట్రావుతో) ఈ గోడవత్తో ఊరున్నట్టుందంజోయి!

నెం:—ఏమిటి, అక్కడో ఊరుందా ?

జ్యో:—కావాలంటే వచ్చిచూడండి.

[వెంట్రావు పెళ్ళం అనుమతికోసం అవిడకేసి చూస్తాడు. భాగ్యేశ్వరి

మొగుణ్ణి మింగేద్దామా అన్నంతకోసంతో అకవికేసి చూస్తుంది.]

భా:—(కోపంగా) చూడాలంటే వెళ్ళిచూడండి. ఎవరోద్దన్నారేం?

నెం:—రా, భాగ్యం రా, మనిద్దరం వెళ్ళిచూద్దాం.

భా:—ఈ చీకట్లో చూడేముంది ?

రా:—చీకటేమిటి తెల్లవారుశాంటే. మేం చూడ్దంటే ? మీరూ చూద్దురుకొని రండి.

భా:—చూచావావ్ నవ్వనీవు.

లా:—నువ్వెప్పుడూ ధుమధుమలాదతూ ఉంటావేం ?

భా:—ఏమిటో నవ్వంటూంటా ?

శ్రీ:—తాగూ మిగతావాళ్లూ ఉండక నిగతూండా. ఆ ఆమ్మాయి అడగుతూన్నది, నువ్వెప్పుడూ ధుమధుమలాదతూ ఉంటావేమని. నువ్వే వరే నే ఎరగనక్కర్లే...

నెం:—నాభార్య భార్యేత్వరండి, నాకేమి నెంకట్రావు.

శ్రీ:—నాకేమి శ్రీకౌంతయ్య. మీకొప్పుర మెక్కడ ?

నెం:—త్యాగరాయ నగరంలో, నే అక్కడ స్వతంత్రభార్య బాంక మేనేజరు నండి.

శ్రీ:—ఏమో యీమధ్య చాలా నాంతు లుచ్చాయి.

లా:—మననంతా మతులుపోయన్నా మేమో ఆని నా కనుమానంగా ఉంది.

శ్రీ:—ఏమిటో ? నేమిటి పోయన్నా ? చుట్టూ ఏం జరుగుతుందో నాకకగానా కాకుండా ఉందికాని.

లా:—కొత్త జాగాకొచ్చినా ఎంతో ఉత్సాహంగా ఉందినాకు— ఏమో గొప్ప విశేషం జరుగుతుందనిపిస్తోంది.

జ్యో:—(మనః పూర్వకంగా) నాకు అలాగే అనిపిస్తోంది.

[ఉభయులూ ఒకళ్ళనొకళ్ళరం చేసుకున్నట్లు చూసుకుంటారు.]

లా:—నవ్వు...ప్రపంచం చాలా...చూసినదానిలా ఉన్నావే ?

జ్యో:—(నగంవేళా కోశంగా, నగం ఉద్దేశ పూర్వకంగా) ఏమిటి నవ్వంటాన్నది ?

రా:—(మధ్యకొచ్చి) నాకు నెలుసాపిల్లేమంటావో.

జ్యో:—(కోపంగా) నీకేం తెలియదు. నవ్వవలెలకెళ్లు.

లా:—నే మన్నుతిన్న పాములా యింట్లో పడుండ మేకాని ఎక్కడికీ వెళ్ళిందీలేదు, ఏం చూసిందీలేదు.

రా:—ఇంట్లో ఎందుకు పడుండా ?

లా:—నే నయనీ కడితే యంతే నేనా ఉందా - మా అమ్మ తెలివి తప్పి పడినాను ?

రా:—తెలివిరప్ప ఎంతైనా నయినా ? గంటకో గడియకో - మళ్ళీ పేరుకో నడిసిందో.

లా:—నీకేం చెబుతావ్, మీ అమ్మకొడు కదా ?

శ్రీ:—ఆడవనింటి నంటి కెట్టే కుండాని పెద్దబూతికే అన్నారా ?

రా:—ఎందరగ్గా మీ ఆఫీసులో ఆడవాళ్ళు పనిచేస్తారట ?

శ్రీ:—నలుగురు.

రా:—మీయింట్లో ఎవరేనా ఆడవాళ్ళు గ్నారా ?

శ్రీ:—ఎవరూలేరు.

రా:—ఒక్క ఉపాయం చెబుతాను కొంటావా ? ఆఫీసులో పని చేస్తూన్న ఆ నలుగురాడవాళ్ళని మీయింటికి తీసుకురా “ఎంత మీరిక్కడే ఉండినాండి మీరాడవాళ్ళు. ఇంటి నంటి కెట్టే కుండా లనినవాళ్ళు. పెద్దల మాటతోనేసి మీ రాఫీసుకే వెళ్ళడం శత్రుమా ?” అని వాళ్ళకే బోధ చెయ్యి, వాళ్ళు వినికపోతే పవారా జవాబునిపెట్టి నీయిల్లు విడవకుండా చెయ్యి. అప్పుడు నువ్వేనా పెద్దలమాట గొరవించిన వాడవవుతావు.

శ్రీ:—శ్రీకాంతయ్యగారూ అలానిమాటలు లక్ష్యం పెట్టకండి. ఏవో తెలివిగా మాట్లాడదామని చూస్తున్నాడుకాని.

లా:—కాదతను మాట్లాడింది చాలా నలుగురూ ఉంది.

శ్రీ:—(నవ్వుతూ) ఏం, ఎంచేత ?

లా:—ఎంచేతంటే మన సంఘంలో ప్రముఖులిది నమ్ముతాం అది నమ్ముతామని చెప్పడం - ఆచరణ చూడొస్తే - చెప్పిదొకటి, చేసి దొకటి, ఎందుకీ బూటకం ? ఎందుకీ నటనా ?

శ్రీ:—లొక్యమంటే ఏమనుకున్నావ్. ఉన్నమాట మొహం మీద చెప్పేస్తే ఎలా ?

[విశ్వేశ్వరరావు, మహాంత్ము ప్రవేశిస్తారు.]

మ:—రాజాబహద్దూర్, గోపవరంవారి చిన్నమ్మాయి నెవరికిచ్చారండీ ?

వి:—రాఘవపురం జమిందారుకి. రాఘవపురం జమిందారంటే ఎవరనుకున్నారు? సాక్షాత్తూ మా మేనమామ.

మ:—అలాగటండీ? ఎప్పుడోకాని షెల్లాంవూసే ఎత్తడండీ.

వి:—మా మేనమామ ఎంతసేపూ కుక్కల్ని పెట్టుకు కూర్చుంటాడు. ఆయనదగ్గర ఎన్ని కుక్కలన్నా చూసుకున్నార! పసుపురంగు కుక్కలూ, ఎద్దుమూతి కుక్కలూ, ఎలకమూతి కుక్కలూ - యివీ అవీ అన్న మాటే మిటి - ప్రపంచంలో ఎన్ని కుక్కల జాతులున్నాయో - అన్ని జాతుల కుక్కలూ మామయ్య దగ్గరున్నాయండీ. ఈ కుక్కల్ని ఎంత శ్రద్ధగా చూస్తాడనుకున్నారు! వీటన్నిటికీ దగ్గరుండి తిండిపెట్టించి, నీళ్ళు పోయించి, పీకారకి తీసుకెళ్ళి, జేనికేనా రోగమొస్తే తనపక్కలో పడుకోపెట్టుకుని కడుపున పుట్టిన పిల్లలకంటే ఎక్కువగా చూసుకుంటాడండీ.

మ:—రాజా సోమసుందరం చెట్టిని మీరెరుగుదురా?

వి:—మాగిండీకబ్బు మెంబరేగా అతను.

శ్రీ:—కాల్ల వ్యాపారస్తుడు సోమసుందరం చెట్టేనా?

వి:—అతను కాడయ్య, యితను రాజా సోమసుందరంచెట్టి. మీ రెవరు వ్యాపారస్తులూ?

శ్రీ:—అవును, నా పేరు శ్రీకాంతయ్య. మీ రెవరు?

వి:—నేనో జమిందారుని. నా పేరు రాజాబహద్దూర్ విశ్వేశ్వరరావు. వ్యాపారస్తులతోనూ నాకు కాస్త సంబంధముంది. కొందరు కంపెనీ వాళ్ళు నా దగ్గరకొచ్చి, “మీ పేరూ మా కంపెనీ డైరెక్టర్లలో వేసుకోమివ్వండి. రాజాబహద్దూర్లూ దివాన్ బహద్దూర్లూ మా డైరెక్టర్లుగా ఉన్నారంటే మా కంపెనీ ఎంతో గొప్పదని ప్రజలనుకుంటారు. మీకూ తగ్గట్టు ముట్టచెపుతాం” అని బలిమాలారు. మన సొమ్మేం పోయింది? వేసుకోండన్నా.

మ:—లావణ్య, మన పక్కగదిలో దిగారా కొండపల్లి రాజా కూతుళ్ళు. అందులో పెద్దది మొగుడ్నొదిలేసిందిట. రాజాబహద్దూర్కి వాళ్ళ పుట్టుపూర్వోత్తర మంతా తెలుసు.

లా:—ఏం జేసింది ?

భా:—మొగుడేం వేపుతున్నాడో ?

వెం:—(భార్యని వాచిస్తూ, భగవంతుని.)

[మహాలక్ష్మమ్మ పెదమొహం చెమరుంది]

వి:—శ్రీకాంతుడ్యుగానూ, యిష్టమే కంపెనీలలోనండీ పంపి లాభ మొస్తూ ఉంటుంది ?

శ్రీ:—టీ కంపెనీలలోనండీ,

రా:—కొన్నాళ్లు నేనో టీ కంపెనీవాళ్ళ కంట పనిచేశా. అక్కడ కూలీల బతుకుకంటే యమలోకమే నా నయచే.

వి:—ఎవరయ్యా నిన్నడిగారు ?

రా:—నీతో ఎవరయ్యా చెప్పారు !

వి:—(శ్రీకాంతుడ్యుతో: టీ కంపెనీ వాటా కిప్పడింకా ఆమ్మ తున్నారండీ ?

శ్రీ:—నువ్వుగా డబ్బుచేసుకుని సూత్రమేనా మీరు కావలసింది ?

వి:—అవునండీ.

శ్రీ:—నాకా సూత్రం తెలుసు.

నీ:—పోస్టాఫీ పెక్కడనుంచీ ఎరగవుకాని ఆదితెలు నిదితెలుగంటావ్.

శ్రీ:—అవకాశం దొరికిందనా నీ పొడుపు ?

రా:—నువ్వో చిత్రమైన మనిషివి, పిన్న.

నీ:—(శ్రీకాంతుడ్యుతో) నీలాంటి వాళ్ల యిళ్ళలో చాకరీ చేసిచేసి నాచేతు లరిగిపోయాయి. ఎంత చేసినా ఓ మంచిమా టాడినవాళ్లు లేరు కదా. ఎంతసేపూ కూచుని చేయించుకోడమే మిగిలినది. మీ వంటావడ కాపరమెక్కడో చెప్ప నువ్వు చూద్దాం.

శ్రీ:—ఆచారప్పన్ వీధిలో మూడోనెంబర్లలో - మా ఆఫీసులో పనిచేసేవాడు గోపాలం - అతని పెళ్ళామేగా యీవిడ. గోపాలం పోయాకే యీవిడ వంటపని ప్రారంభిస్తా. మొన్నరాత్రి గోపాలం నాకు కలలో కనిపించాడు కూడా.

వి:—కలంటే జ్ఞాపకమొచ్చింది, లక్ష్మీపురం జమీందారుతో చిత్ర మైన కలాచ్చేది - అడవిలో తాను నెడతూన్నట్టగా, గాంధ్రు గాంధ్రు మని ఓ నెద్దపుట తన్ని తరుముకొస్తూన్నట్టగా - యీ కలే మళ్ళీ మళ్ళీ వచ్చేది. ఎందుకొస్తాయో యీ కలలు? .....మహాలక్ష్మమ్మగారూ, యిక్కడ కూర్చు నేం చేయాలి, కాస్తేపు తిరిగొద్దా మొస్తారా ?

మ:—అలాకే. ఏం లావణ్యా, కదలవేం ?

లా:—నాకు రావాలని లేదమ్మా.

మ:—నే రమ్మని చెబుతుంటే.

లా:—నే రానమ్మా, నువ్వు నెళ్లు.

[ఇద్దరూ బలాబలాలు చూసుకోంటూన్న క్లౌకళ్ళ కేసొకళ్ళు చూస్తారు. చూర్మోచియ మయింది. ఊళ్లో భవనాలు సూర్యరశ్మిలో మెరుస్తూన్నందు వల్ల నేమో అటువేపు నుంచి సువర్ణకాంతులు వెలువడుతున్నాయి. జ్యోతి గోడెక్కింది. మిగతావాళ్ళు దిగువనే ఉన్నారు]

జ్యో:—ఉత్సాహంతో! ఓ నరమానవుల్లారా ! ఈ మహా పట్నాన్ని నొచ్చి చూడండి.

[లావణ్య. రామమోహనులు మెల్లెక్కుతారు. తరువాత శ్రీకాంతయ్య. ఆ వెనుక భాగ్యేశ్వరి, వెంకట్రావు. చివర మహాలక్ష్మమ్మ. విశ్వేశ్వరరావు మెల్లెక్కుతారు. అందరూ గోడమీద విరిబడి ఊరికేసి చూస్తూఉంటారు. దూరాన్నుంచి భేరీమ్రోత వివవడుతుంది]

వి:—ఏనో మా డాబుగా ఉండి ఉంది.

జ్యో:—ఎంతందమైన ఊరో !

వి:—దీన్ని చూస్తూంటే పార్కుఫెయిరు నాకు జ్ఞాపకమొస్తోంది. ఆ తమాషా బొమ్మలూ, ఆ రంగులరాటాలూ అవన్నీ.

లా:—(అడ్డొచ్చి) పార్కుఫెయిరుకీ దీనికీ ఎక్కడా పోలికలేదు.

జ్యో:—(అదుర్దాగా) రాం, నువ్వేమంటావ్ ?

రా:—(నెమ్మదిగా) ఏమో, ఏం చెప్పం ?

జ్యో:—(చిరాకుగా) కల్లెదుటుందిగా, చెప్పలేకేం ?

రా:—ఇలాంటి ఊళ్లు నే యిదివరకూ చూశా. సముద్ర ప్రయాణం చేసి చే సోఊరు చేరుకోపోయే ముందు-మారాన్నంచి ఎంతో అందమైన ఊరులా కనపడేది. ఊళ్లో అమృతా కెప్పు డొదిలిపోతామా అని పించేది. ఇంటిపేరు కస్తూరివారూ, యింటినిండా గట్టిలాల కంపు.

జ్యో:—నిన్ను కంపులమా తెవగడిగారు ?

రా:—ఉదాహరణకన్నా. నే మాసిన ఊళ్లు - మైకందంగా కవ పడ్డం; ఊళ్లో మాడొంతులమంది తిండికి మొహం వాచి, శల్యావ శిష్టులై, చింకిగుడ్డలు కట్టుకు తిరుగుతూండడం; అక్కడ పిల్లలు చింపిరి తలల వాళ్ళూ, చీమిడి ముక్కులవాళ్ళూ, రసికానుశూన్న కురుపుల వాళ్ళూ—

లా:—(గుతుక్కుమని) చాల్లేకయ్యా ఎరుటున్నది చూడడం మానేసి.

రా:—నాకు తెలియదు మొత్తం అంటే, మీ చేనన్న చెప్పటారు.

లా:—(జ్యోతితో) ఇతను చూసినలాంటిది కాదని. నువ్వేమంటావ్ ?

జ్యో:—ఇ దలాంటిది కానేకాదు.

నెం:—భాగ్యం నువ్వే మంటావ్ ?

భా:—ఏవో చిత్రమైన ఊరులా ఉందండీ.

నెం:—నునకిది సరిపడుతుందంటావా ?

సీ:—(క్రింద కూర్చుని) నాకు సరిపడుతుంది.

రా:—పిన్నీ, నువ్వు ఊరు చూడనేనా లేదో, ఎలా చెప్పగలవ్ ?

సీ:—నాకు తోచినముక్క చెప్పడానికి, ఊరు చూడాలా ఏమిటి ?

జ్యో:—ఆ ముక్క పూర్తిగా చెప్పండి, సీతారామమ్మగారూ.

సీ:—అంతేనమ్మా ! ఇంకేం చెప్పవలసిందీలేదు.

[అందరూ ఆవిధకేసి చూస్తారు. మళ్ళీ ఉరుకేసి చూస్తూ ఉంటారు.]

మ:—చిన్నప్పడోసారి నే ఉదయగిరివెళ్లా. ఒక్క రైను... యాభైమైళ్ళు బస్సు ప్రయాణం చేశా...ఈ ప్రక్కా ఆ ప్రక్కా అడివి...ఉదయగిరి కొండశిఖరాన్నంది...ఆ ఊళ్లో మాన్నేహితురాలండేది...ఇద్దరం ఓ యాడువాళ్ళం...పదమూడు పద్నాలుగేళ్ళ

వాళ్ళం... ఆ అమ్మాయీ నేనూ కలిసి ఆచుట్టు ప్రక్కల కొండలన్నీ ఎక్కి-మాశాం. ఆ పదిహేంజూలూ మా సరదాగా గడిచిపోయాయి.

లా:—(తల్లి కేసి ఆశ్చర్యంగా చూస్తూ) అమ్మో, నాతో ఎప్పుడూ యీ సంగతి చెప్పావు కాదే?

ప:—నేనెవరితోనూ చెప్పలేదు.

[మహాలక్ష్మమ్మ క్రిందకిదిగి బైటకి నడిచి వెడుతుంది. లావణ్య అవిడ్ని అనుసరిస్తుంది.]

జ్యో:—ఈ ఊళ్లో ప్రజలెలాంటివాళ్ళో? వీధుల్లో ఎవరూ కనపడలేం?

శ్రీ:—లేవలేదేమో (తానూ, విశ్వేశ్వరరావు క్రిందకి దిగుతారు) లేచేక ఆతలుపు తీస్తారేమో?

ప:—తీస్తే ఊళ్లో కెడదామనా మీ ఉద్దేశం?

శ్రీ:—వెడదామనే. అక్కడ వ్యాపారస్తుల్ని కలుసుకుంటే ఏదేనా నాకు కలిసిరావచ్చు.

ప:—నేనూ వస్తా. మాగింటి క్లబ్బులాంటి దీ ఊళ్లోనూ ఉండొచ్చు. గుజ్జిపుపందాలూ ఉన్నాయేమో... కాసేపు నడుద్దాం వస్తారా?

శ్రీ:—పదండి, (ఇద్దరూ నడుస్తూండగా) మీ జమిందార్లకి డబ్బుని నాలుగు డబ్బులు చేసుకోవడం చేతకాదండీ. మీకు...

[అంటూ ఉభయులు వెళ్ళిపోతారు.]

రా:—(వాళ్లు వెళ్ళిన తర్వాత జోతివేపుచూస్తూ) వాళ్లమాటలు విన్నవా?

జ్యో:—నేవినలే, నాదృష్టమేలేదు.

రా:—మన సంఘానికి నాయకులు వీళ్లు సుమా. గాదికింద పంది కొక్కుల్లాచేరి వీళ్లదీ వాళ్లదీ అన్నమాట లేకుండా - అందరిసాత్తూ హరించడమే వీళ్లుచేసే పని.

జ్యో:—నువ్వు చేసే పనేమిటి?

రా:—నా మాటేముందిక్కడ?

జ్యో:—ఇంకెవరిమాట నువ్వు చెపుతాంట?

రా:—చూడు, వీళ్లిద్దరూ పండికొక్కటా బలిసి...

జ్యో:—(కోపంగా) చాల్లే, నీపండికొక్కటా నువ్వును.

రా:—ఏమలా మాట్లాడుతున్నావ్ ?

జ్యో:—ఏమా ? ఎవటో మహాపట్నముంటే దాన్ని చూడనేనా చూడకుండా “ఏమో ఎలాంటిదో” అన్న వేదాంతం. ఎలాంటి ఊహో తెలుసుకుంటామన్న ధ్యానేడుక్తేనా ? ఎవరో వెధవపనులు చేస్తున్నారట, వాళ్లని కనిపెడతూ కూర్చోడమేగా నీపని ?

రా:—ఐతే ?

జ్యో:—నీకంటే ఆ పండికొక్కటేనయం.

రా:—ఆ ?

జ్యో:—(కోపం పట్టలేక) నేనో బుద్ధితక్కువదాన్ని కాకపోతే యింతవరకెందుకు తెచ్చుకోవాల్సి ?

రా:—ఒక్కమాట విను.

జ్యో:—ఇంతసేపూ విన్నది చాలదూ ?

[అని రివ్యూన వెళ్ళిపోతుంది. రామమోహన్ నిర్బంధపోయి అవిధ వెళ్ళిన కేసి చూస్తాడు.]

రా:—(వెంకట్రావుతో) ఎందుకండీ, అలా మండి పడుతుంది ?

వెం:—నాకేం బోధపడ్డం లేదండీ.

భా:—అవిడతో అంతసేపూ ఉండి యీ మాత్రమేనా కనిపెట్టలేరా ?

వెం:—భాగ్యం, నీకోసం వెతుకుతున్నాకాని...

భా:—ఆ మాటిదివరకు చెప్పారుగా ?

వెం:—నిన్ను వెతుకుతూండడమూ తప్పేనా ?

భా:—పాపం నన్ను వెతుకుతూ ఉండే అవిడతో సమావాసం చేశారు ! మొగాళ్లని నమ్మడమంత బుద్ధితక్కు వింకొకటుందా ?

[అని కటాయన వెళ్ళిపోతుంది. వెంకట్రావు అవిడవెంట వెడదామా అని చూసి మళ్ళీ అగిపోతాడు.]

వెం:—(సీతారామమ్మ, రామమోహనలతో) ఎప్పుడూ యిలాఉండే మనిషికాదు సుమండీ. నేనూ వెడుదునా, ఒక్కర్తీ వెళ్ళింది.

రా:—ఏం ఫర్వాలేదు లెండి.

సీ:—మీరు వెడితే మళ్ళీ మొదటి కొస్తుండేమా.

రా:—మీ ఆవిడ కోపదారి మనిషి. ఆ జ్యోతి అలాంటిదే. పిన్న సువ్ చెప్పా, మీ ఆడవాళ్ళలా ఎందుకుంటారు? తేనె లాలుకుతూ కాస్తేపు చూట్టాడి-అంతెట్లో నే మళ్ళీ - కాట్ల కుక్కల్లా మీదపడి కరవ పోతారేం ?

సీ:—దీనికి తగ్గ కారణం దానికుంటుంది. దీనికి మొగాళ్లన్న మాటేమిటి, ఆడాళ్ళన్న మాటేమిటి ?

రా:—మొగాళ్ళని కూడా నువ్వు కలుపుతే నే ఒప్పును పిన్నీ. వెంకట్రావుగారూ! ఆడవాళ్ల కొచ్చినంత చచ్చిన మనకీ వస్తుందా కోపం ?

వెం:—రాదండీ. ఏ కారణం లేకుండా వస్తుందండీ ఆడవాళ్ళ కోపం.

సీ:—కారణంలేకుండా ఎవ్వరికీ కోపంరాదు. మీ ఆవిడమాటే తీసుకోండి. మీ రేమయిపోయాగో అని చిరారుపడుతూ ఆవిడిక్కడి కొచ్చింది. అసలావిడ, 'కొస్తుంటే గంపెడు చేసుకునే మనిషి. దానికి తగ్గట్టుగానే, ఆవిడొచ్చినది మీరింకో ఆవిడ్ని వెంటపెట్టుకొచ్చారు. మీ ఉభయల్ని చూడ్డంతోటే - విమృశ్ని నింగేద్రామా అన్నంత కోపమొచ్చిందావిడకి. మీరేం తప్పుపని చేశారని నే అనడంలేదు సుమండీ.

రా:—సరే, పిన్నీ, నీ కందరి మనస్సులూ తెలుసు. ఆజ్యోతికే మొచ్చిందీ చెప్పు, నామీ వెందుకలా విరుచుకుపడిందీ ?

సీ:—ఆ అమ్మాయిగుట్టు నే ఎందుకు బయట పెట్టాలి ?

రా:—ఫర్వాలేదు, పిన్నీ ! సువ్ చెప్పావని నే ఎవరితో చెప్పనులే, వెంకట్రావుగారూ చెప్పరు.

వెం:—అబ్బే, నే ఎందుకు చెబుతాను ?

సీ:—పురుషప్రేమకోరి ఎన్నోసారులు నిరాశ చెందుదా జ్యోతి. నిన్నిక్కడ కలుసుకుని, నీమీద మనసు పెడితే...

వెం:—(గతుక్కుమని) నామీదే ?

సీ:—నీమీద కా దతనిమీద (రామ్ మోహన్ తో) నువ్వు ఆవిడ్ని నిరుత్సాహ పరిచావు. దానితో, నీమీద మనసెందుకు పెట్టానా అని తప్పుతాను తిట్టుకుని, అంతకూ కారణం నువ్వు గనుక నిన్ను తిట్టి పోయింది.

రా:—అదా కారణం ?

వెం:—(సీతారామమ్మతో) మీరు మనుష్యుల స్వభావాలు బాగా కనిపెడతాళే.

సీ:—వాళ్ళేమంటున్నాలో, ఏం జేస్తున్నాలో కనిపెడతూ ఉంటా.

రా:—ఓన్నీ, నువ్వు నా ఉత్సాహమంతా పోగొట్టావ్.

సీ:—ఏం ? జ్యోతిని నువ్వు నిరుత్సాహ పరిచావని చెప్పా ?

రా:—నువ్వు చెప్పిన కారణం నాకునచ్చలేదు ఓన్నీ, నూటిగా చెప్పే శాస్త్రం కాని.

సీ:—నూటిగా చెప్పే మంచిదేగా ?

రా:—ఏమో, నాకు నచ్చలేదు. ఎందుచేతంటే, నేను లోతైన మనిషిని, అమాయకుణ్ణి కాను. వెంకట్రావుగారూ, మీలో ?

వెం:—నే అమాయకుణ్ణి కాను, లోతైన మనిషినికాను. రెండింటికీ మధ్యరకం.

రా:—(విచారంగా) నాకు చిక్కల్లా ఎక్కడోస్తుందంటే - సంఘం బాగుపడాలనే కోరికతోనే; ఇక్కడ బాగుపడుతుందనే అపనమ్మకమేనే - రెండూ రెండునేవులా నన్ను లాగుతూ ఉంటాయి. ఇటూవెళ్ళలే కటూవెళ్ళలేక మధ్యనుపడి ఊకొట్టుకుంటూ ఉంటా.

వెం:—సంఘం బాగుపడమంటే, మీ ఉద్దేశమేమిటి ?

రా:—ఇప్పటి సంఘ పరిస్థితులన్నీ మారి ఆస్థానే కొత్త పరిస్థితులేర్పడడం. ప్రస్తుత సంఘం - కూలిపోతున్న యిల్లులా ఉంది. నాలుగు పోజు లోపికపట్టి సంక్షోభంలో నీస్వతంత్ర భారత బాంకేమవుతుందో నువ్వే చూద్దవుకాని.

వెం:—ఆ బాంకేమైనా నాకువిచారంలేదు. అదో దొంగలముఠా.

రా:—నిజంగా ?

వెం:—(రహస్యంగా) అందరిలో పెద్దదొంగ మా బాంకి డైరెక్టరు సర్ సి. కృష్ణస్వామిమొదలియార్. పొద్దస్తమానం వీడు చేసేపని - యింగ్లీషువాళ్ళ వెనకాల చేతులు నలుపుకుంటూ తిరగడమే.

రా:—నా ఒక్కడితోనూ చెప్పేం ప్రయోజనమయ్యా ? నీకా డైర్యముంటే ఆముక్క నలుగురికీ వినపడేలా యీ గోడెక్కి చెప్ప చూద్దాం.

వెం:—(గోడెక్కి నిలబడి గొంతెత్తి) అందరిలోనూ పెద్దదొంగ మా బాంకి డైరెక్టరు సర్ సి. కృష్ణస్వామిమొదలియార్. పొద్దస్తమానం వీడు చేసేపని - యింగ్లీషువాళ్ళ వెనకాల చేతులు నలుపుకుంటూ తిరగడమే.

భా:—(తొందరగా ప్రవేశించి) ఏమండోయి, గోడెక్కిలా బొబ్బ లేడుతున్నారు ? మీరు మతిచెడిందేమో అని భయపడి పరుగుపరుగు నొచ్చా.

వెం:—(నవ్వుతూ) అంతపని జరగలేదులే.

రా:—లేదనెందుకనాలి, మతిచెడిందనే చెప్పవయ్యా.

భా:—(వెంకట్రావు చెయ్యి నిమురుతూ) మీరెప్పట్లా ఉన్నట్టేనా? నే ఎంత గాభరాపడ్డా ననుకున్నారు !

[నవ్వుతూ వెంకట్రావు పెళ్ళాంకేసీచూచి ఆవిడ్ని దగ్గిరకు తీసుకుంటాడు.

దానితో భాగ్యేశ్వరి హృదయ ముప్పొంగుతుంది. ఓ విముషంపోయాక

వెంకట్రావు భార్యని విడుస్తాడు]

వెం:—(రామమోహన్ తో) పాతసంఘం కూలిపోతుందన్నా వే. ఆస్థానే కొత్తసంఘం లేవడంలేదా ?

రా:—నలుగురూ నడుంకట్టి పనిచేస్తేనా కొత్తసంఘం లేవడానికి ? ప్రపంచంలో ఏ ఘనకార్యమేనా నిర్వహించిన వాల్లేవరు ? ఒకళ్ళతో సంబంధం పెట్టుకోకుండా పనిచేసినవాళ్ళు. నలుగురూ తలపెట్టినపని రసాభాసు చెయ్యడం తప్పతే యింకొకటుందా ?

వెం:—రసాభాసెందుకు చేస్తారా ?

రా:—ఓ ఉదాహరణ చెబుతా విను. ఓ గొప్పభవనాన్ని తీసుకో, లేదా ఓ ఉపయోగమైన యంత్రాన్ని తీసుకో. వీటిని చూస్తే, మానవుడికింత ప్రజ్ఞుడో అనిపిస్తుంది. వీటిని నిర్మించిన వాళ్లేవరు ? ప్రత్యేక వ్యక్తులు. అందుకే యింత బాగున్నాయి. మనుష్యులు పదిమందీ పూనుకు నిర్వహించిన వాటిని చూడు. ఊళ్ళూ, పట్నాలూ, రాజ్యాలూ, యిలాంటి వేనా ? ఇంత అసందర్భంగా ఏడుస్తున్నాయో నేచెప్పలా ? నలుగురూ కలుస్తే రసాభాసే అనొప్పుకుంటావా ?

వెం:—ఒప్పుకోవలసిందే.

రా:—ఈ ముక్కే నేనంటే కొందరంగీకరించరు. “మనుష్యులైందు కంటావ్ యిప్పటి సంఘపరిస్థితుల నను. ఈ సంఘం వీర్పరచిన కట్టు బాట్లనను,” అంటారువాళ్ళు. అవునయ్యా ఈ పరిస్థితులు చండాలు మైనవే. అక్రమమైనవే యీ కట్టుబాట్లు. నే కాదనడంలేదు. అలా అని ఇవి తిరగతొయ్యడానికి నలుగురూ పూనుకొస్తున్నారా ? ఏమో, చూసి చూసి నాకు మనుష్యులమీ దసహ్యం పుట్టింది. *

భా:—గుక్కలిప్పకుండా నువ్వెంత నేపు మాటాడగలవు ?

మె:—(వారస్తూ) భాగ్యం !

భా:—అతనిప్రతి వచ్చినట్టతను మాట్లాడొచ్చుగాని, నే మాట్లాడ కూడదే ? మతిచెడిందని మిమ్మల్ని చెప్పమనలే ?

రా:—చెప్పమన్నా. మతున్న వెంకట్రావెలాగా నీకు నచ్చలేదు. మరిచెడ్డ వెంకట్రావేనా నచ్చుతాడేమో అనన్నా. పోనీ నీకేం లోటో చ్చింది ? నువ్వెప్పుడూ ఆలా బాధపడతూ ఉంటావే ?

భా:—నాకో పువ్వులతోట కావాలి, ముగ్గురు పిల్లలు కావాలి. ఇప్పుడదీలే దిదీలేదు.

రా:—నువ్వు కోరేవి నీ పిల్లలూ, నీ లోటోనా ?

భా:—కాకపోతే ? ఊల్లోవాళ్ల పిల్లల్ని తీసుకొచ్చి పార్కులో నన్నాడించమన్నావా ? (ఎక్కువ కోరిక కనపరుస్తూ) నా పిల్లలూ,

నా తోట-యిది నే కోరుతుంటు.

[అని సీతారామమ్మ ప్రక్కను వెళ్ళి కూర్చుంటుంది. సీతారామమ్మ అవిడ్ని
టదారుస్తూ భుజంమీద తడుతూ ఉంటుంది]

రా:—(కొన్నేపాగి వెంకట్రావుతో) చూశావా మనవాళ్ల పాతు
లాట - ఎంతసేపూ మాకిది కావాలనీ, అది కావాలనీ.

వెం:—అలా కోరడం సహజమే కాదుటోయి ?

రా:—సహజమని ఎవరిబాగు వాళ్లు చూసుకుంటూ కూర్చుంటే
సంఘాన్ని బాగుపరిచే వాళ్లెవరు ? నలుగురూ కూడిరానిదే కొత్త
సంఘం ఎలా ఏర్పడుతుందీ ! కొత్తసంఘం మేర్పడకపోతే మనలాంటి
వాళ్ల గతేంకావాలి ?

వెం:—అవున్నే, యీ విషయాలగురించి నే ఆట్రే ఆలోచించలే.

రా:—నువ్వు వేటిగురించి ఆలోచించావ్ ?

వెం:—బాంకులగురించి, వ్యాపారంగురించి. మిల్లు జయమానులే
బాంకులికి డైరక్టర్లు. నువ్వు నేనూ పదీ పాలికా బాంకిలో దాచు
కుంటే, యిదంతా పోగయి డైరక్టర్లు చేతులలోకొస్తుంది. డైరక్టర్లు
ఎవరు ? మిల్లు యజమానులు, వ్యాపారస్తులు. వీళ్ళిద్దరినీ స్వంత వ్యాపా
రాలలో పెట్టుకుంటూ ఉంటారు సుమా. ఆ వ్యాపారం చెబ్బలించంటే
బాంకి దివాలా తీస్తుంది. నే యిది పబ్లిక్ గా అనడానికి వీల్లేదుకాని...

రా:—ఊ డైరక్టర్లు కృష్ణస్వామి మొదలియార్ తో చెప్పిచూడలేక
పోయావు, వాడేమంటాడో.

వెం:—(నవ్వుతూ) కృష్ణస్వామి మొదలియార్ తో చెప్పితే నాపనికే
పుద్వ్యాసన చెప్తుతాడు.

రా:—ఇప్పుడు నీ పనుందన్న మాటేమిటి ? మనందరం యిక్కడికి
ఎంకు కొచ్చాం ?

భా:—ఇంతసేపటికి అసలు ముక్కందుకున్నావ్. ఏవో అక్కర
మాలిన గొడవలు పెట్టుకోకపోతే, మళ్ళీ మన ఊరెలా చేరుకోడమో.

రా:—(తత్తరపాటుతో, తలుపుకేసిచూసి) ఆ తలుపునిచూడు.

[తలుపు నెమ్మదిగా, ఒత్తిగిలి చివరికి పూర్తిగా తెరుచుకుంటుంది. సూర్య కిరణాలు గుమ్మంలోంచి ప్రేకిపడుతూ ఉంటాయి. అందరూ అటుకేసి చూస్తూ ఉంటారు.]

సీ:—(నింపాదిగాలేచి) గుమ్మమవతల ఏయిందో నే చూసాస్తా.

[అని గుమ్మంలోంచి దిగి వెళ్ళిపోతుంది.]

రా:—జంకూ గొంకూ లేకుండా ఎలా వెళ్ళిపోయిందో! మనందరి కంటే సన్నేరయం. ఏం నిబ్బరమయిన మనస్సు!

భా:—అవిడాట్టే. మాట్లాడదు. అందుకే నిబ్బరంగా ఉండేమో అవిడ మనస్సు.

రా:—అయిందోచ్చు.

[వెంకట్రావు గుమ్మందగ్గరకెళ్ళి చూస్తూ ఉంటాడు.]

భా:—(మొగుడితో) జాగ్రత్తందోయి. ఏం తేస్తున్నారు?

వెం:—ఇక్కడేముందో చూస్తున్నా. (కిందకి దిగి వెళ్ళి మళ్ళీ పై కొస్తాడు) భాగ్యం, యిక్కడ మెట్లూ, మెట్లచివర ఊళ్ళోకి గోడ్డూ ఉన్నాయి.

భా:—అయితే మనం ఊళ్ళోకెళ్ళొచ్చా?

వెం:—ఎంగు కెళ్ళకూడదూ? మన్నిరమ్మని తలుపు తీశారుగా? ఊరు చాలా బాగున్నట్టుంది చూద్దాం రా.

భా:—(కాస్తసందేహించి) సరేపదండి.

[అంటూ ఉభయలూ మెట్లదిగి వెళ్ళిపోతారు.]

[ఒక నిమిషంపోయాక రామమోహన్, “ఎనిక జిల్మములోన, ఎవరమో నంటి” అని తనలో పాడుకుంటూ, వాళ్ళవెనకాల మెట్లదిగి వెడతాడు. కాప్పేపుండి మళ్ళీ బయటకొచ్చి వదారీచేస్తూ ఉంటాడు. ఇంకరో లావణ్య.

మహాంత్యమ్మ మాట్లాడుకుంటూ వస్తారు.]

లా:—ఎంతో మంచివాళ్ళలా కనపడుతున్నారమ్మా ఆ ఊళ్ళోవాళ్ళు.

మ:—ఏమో? అల్లరి చిల్లరి మాకేమో!

లా:—అలాంటివాళ్ళు కారమ్మా. (తలుపు కేసిచూసి నివ్వెరపాటుతో) తలుపు తెరుచుకునుండి - చూశావా?

రా:—అవును, బార్గా తెరుచుకునుంది. తలుపవతలమెట్లు, మెట్లు చివర రోడ్డూ ఉన్నాయి. అప్పుడే సీతారామమ్మగారూ, వెంకట్రాహు, భాగ్యశ్రీ ఊళ్లో కళ్ళారు.

లా:—మనయూ వెడదాం రా, అమ్మా.

మ:—కాస్సేపాగు. రాజాబహద్దర్, శ్రీకాంతయ్యగార్లుకూడా రాసి.

లా:—నువ్వొగితే ఆగు, నే వెడుతున్నా.

మ:—(కూతురు భుజంమీద చెయ్యివేసి) లావణ్యా, నువ్వు పెద్ద దానివవుతున్నావు కాని...

లా:—అది, నువ్వు గ్రహించావు, సంగీషమే.

మ:—(నెమ్మదిగా) పెద్దదాని వవుతున్నందున నన్ను గడ్డిపరకలా తీసెయడమా నువ్వు చెయ్యాలనినపని? ఒకప్పుడు కాకపోతే ఒకప్పుడయినా, అమ్మేం నొచ్చుకుంటుందో అన్నమాట...

లా:—(సగం చిరాకు సగం అనుతాపం కనపరుస్తూ) నాకుందమ్మా, ఆమాట.

మ:—(అధికారం కనపరుస్తూ) అయితే పద. (రామమోహన్ తో) రాజాబహద్దర్, శ్రీకాంతయ్యగార్లస్తే మేం ఊళ్లోకి వెళ్ళేమని చెప్పేం.

రా:—అలాగే.

లా:—(రామమోహన్ తో) మా అందరికంటే ముందు నెళ్ళవలసిన వాడివి, నువ్వరావూ?

రా:—ఏమో వస్తేవస్తా, లేకపోతే లేదు.

[తల్లికూతురూ వెళ్ళిపోతారు. రామమోహన్ కూర్చుని ఉంటాడు. కాసేపు పోయాక విశ్వేశ్వరరావు, శ్రీకాంతయ్య మాట్లాడుకుంటూ వస్తారు]

శ్రీ:—ఆ రామప్పంతులుగారు మా ఆఫీసుకొచ్చి “శ్రీకాంతయ్యగారూ, మీ మిల్లు నే కొనేశా. యిప్పుడే లక్షరూపాయిలు బజానా యిచ్చొస్తున్నా,” అన్నాడు. “మంచిమాటే కాని రామప్పంతులూ యీ పరతు మాటేంచెప్పా” వన్నా నాదగ్గరున్న దస్తావేజాతీని చూపించి.

వి:—ఏమిటా పరతు ?

శ్రీ:—నా అనుమతిలేనిదే యీ మిల్లెవరితో అమ్మకూడదని.

వి:—మరీ పరతు వాడు చూసుకోలేదూ ?

శ్రీ:—వాడికిచ్చిన దస్తావేజులో యీ పరతులేకుండా చేశాం నేనూ, మా పక్షేలు రాఘవాచారీ కలిసి, బుజ్జంటే రాఘవాచారీచే బుజ్జిండీ. రామప్పంతులుగాడి లక్షరూపాయలూ నాకో యాభైవేలూ వాడికో యాభైవేలూ.

వి:—వెట్టివెధవకి మాబాగా టోపివేశారు లెండి. (రామమోహన్ తో)

ఏం సువ్విక్కడవే ఉన్నావేమయ్యా ? మిగతా వాళ్లందరూ ఏమయ్యారు ?

రా:—ఇప్పుడే యీ దారిని ఊళ్ళో కెళ్ళారు. మహాలక్ష్మమ్మా కూతురూ వెడతూ మీ ఉభయలూ వస్తే చెప్పమని, నాతో చెప్పారు.

వి:—(తలుపుకేసి చూసి) ఓహో, తంపుతీసుందా? మనమూ వెడదామొస్తారా శ్రీకాంత్య్యగారూ ?

శ్రీ:—అలాగే పదండి. (వాళ్లు వెడతూ ఉండగా) రాజబహద్దర్, మీకీ ఎట్టే తెలు పచ్చిందండీ.

వి:—విక్టోరియారాణీ మా తాతగారికిచ్చిందిట. ఏడాదికో పదిహేను లక్షలాస్తూన్నా, యీ ఎట్టేటుతో మా బాదరబంది ఉందండీ. ఎట్టేట్లన్నీ గవర్నమెంటువారు పుచ్చుకొని ఏటేటా మా డబ్బు ముక్కిచ్చేస్తూ ఉంటారుట కాదూ ?

[అంటూ యిద్దరూ గుమ్మంలోంచి వెళ్ళిపోతారు. రామమోహన్ భిన్నుడై కూర్చుంటాడు. జ్యోతిర్మయి చిన్నబోయిన మొహంతో ప్రవేశిస్తుంది]

జ్యో:—ఏం, రాం యిక్కడ కూర్చున్నావ్ ?

రా:—ఏమీలేదు జ్యోతీ.

జ్యో:—(సందేహిస్తూ) నీ మీద చిరాకుపడి వెళ్ళిపోయా. ఏమీ అనుకోకేం ?

రా:—నే ఏదో అసందర్భంగా మాట్లాడుంటా.

జ్యోతి:—కాదు, నాకే ఒళ్లు తెలియని కోపమొచ్చింది. నాకంత కోపమొచ్చేదికాదు, నువ్వు నన్నాకన్నించుండక పోతే.

రా:—పీన్నన్నమాటా అజ్జే.

జ్యోతి:—పిన్నెవరు, సీతారామమ్మగారా? ఏమిటి? నేనెళ్ళక నన్ను గురించి మీరు మాటాడుకుంటూ కూర్చున్నారా?

రా:—లేదు. ఏదో మాటసందర్భాన్ని న్నందాముక్క. నీ ఉత్సాహాన్ని నే భంగపరిచానంది కూడా.

జ్యోతి:—నిజమే రాం, నా ఉత్సాహం నువ్వు భంగపరిచావు.

రా:—(జ్యోతిలిర్యయి మొహంకేసిచూస్తూ) నే ఏమంత కోరదగ్గ మనిషినికెళ్ళా?

జ్యోతి:—నే మాత్రమే?

రా:—(ఇంకా జ్యోతిలి మొహంకేసిచూస్తూ) ఆముక్క నువ్వంటే నే ఒప్పుకోను. నీమొహం చూసే చూడ్డంతోనే నే అనుకున్నా, “రాం యీవేళేం ఇక్కంది నీకంటపడిందాయి.” అని.

జ్యోతి:—మనస్సులో సంతోషించి పైకొ సంతోషం కనపర్చక) నన్ను పొగడా లనంటున్నావా?

రా:—నిజం జ్యోతీ. ఒక్కసారా? మళ్ళీ మళ్ళీ ఆమాటనుకున్నా. (తలుపుకేసి చూపించి) తలుపు తీసుంది చూశావా?

జ్యోతి:—(సంతోషంతో) తలుపు తీసుందా? ఊళ్ళో కందయా వెళ్ళారా?

రా:—ఆవును, జ్యోతీ.

జ్యోతి:—నే వచ్చేదాకా నువ్వాగావా?

రా:—నువు మళ్ళీ వస్తావనుకున్నా.

జ్యోతి:—వచ్చాగా పద, మనమూ వెడదాం.

రా:—నే చెప్పలే, చాలాఊళ్లు చూశాననీ?

జ్యోతి:—చూస్తే?

రా:—సముద్ర ప్రయాణంచే సో ఊరు చేరుకోపోయే ముందు...

జ్యోతి:—దూరాన్నుంచెంతో అందమైన ఊరలా కనపడ్డం ఊళ్ళో అడుగుట్టా కెప్పడోదిలే పోతామా అనిపించడం. ఎక్కడికెళ్ళినా చింపిరి తలవాళ్ళూ చింకిగుడ్డలవాళ్ళూ నీకెరువడం - యివన్నీ చెప్పావుగా ?

రా:—అయితే యింకేముంది చెప్పడానికి ?

జ్యోతి:—ఈ ఊరలాంటిది కాదు, రాం.

రా:—నువ్వెలా చెప్పగలవు జ్యోతీ ?

జ్యోతి:—నామనను చెప్తుంది, నమ్ము ఇదో చిత్రమైన ఊరని. నే యిందాకటినుంచీ దీనికేసి చూస్తున్నాగా ? ఇంకెక్కడా మనంమాసివ ఊళ్ళలాలేదు. సందేహిస్తూ వెందుకు చప్పనలే (ఆతుర్దాగా) ఏం, రాం.

రా:—వద్దు జ్యోతీ. ఎన్నోసార్లు నేనూ ఆకాశంగం వెందున్నా - మనిద్దరం యీవిషయంలో ఓ లాంటివాళ్ళవే, మళ్ళీ నన్నెందుకు చెయి జూచు మంటావ్ ?

జ్యోతి:—ఈసారలా జరగరులే, లే, లే.

[అని రెక్కపట్టకు లేవతీస్తుంది. రామమోహన్ లేచి అవిప్పి తాగలిం చుకో పోతాడు. జ్యోతిర్మయి నేర్పుగా తప్పించుకుంటుంది]

జ్యోతి:—ఆ గాగు.

రా:—ఏం ?

జ్యోతి:—ఇదా సమయం ?

రా:—అంతేనా ? ఆ సమయ మెప్పడో అందాకా ఆగుతాలే.

జ్యోతి:—నువ్వాగే ఉపయోగంలేదు-బలాత్కారం చెయ్యాలనిచూస్తే అగులుకే మోసమొస్తుంది నుమా.

రా:—(అవిడ మొహం కేసి చూస్తూ నెమ్మదిగా) సరే అలాగా ? ఆ మాటా జ్ఞాపకమంచుకుంటా.

జ్యోతి:—మరి నువ్వు ఊళ్ళోకొస్తావా ?

రా:—వస్తా పద.

జ్యోతి:—(సంతోషంతో) రాం!

[అనో కటాక్షవీక్షణం మరని ప్రసాదించి ఉభయరూ కలిసి గుమ్మంలోంచి వెళుతుండగా దూరాన్నుంచి భేరిమ్రాత విసవడుతుంది]

(తెర)

ద్వితీయాంకము

[ప్రథమాంకంలో ఉన్నట్లే గోవురం, తలుపు, గోడ, రాలిదిమ్మలూ ఉంటాయి. వెలుకుర్పిబట్టి సాయంత్ర మైదుగంటలయిందనుకోవచ్చు. తలుపు బాల్గ తెరుచుకుంటుంది. విశ్వేశ్వరరావు గుమ్మంలోంచి ప్రవేశించి నెమ్మదిగానడిచి వెళ్ళి రాలిదిమ్మమీద కూర్చుంటాడు. ఇంగ్లీషువాళ్లు కాలేచి లావుపాటి చుట్టవెలిగించి కాజస్తూ ఉంటారు. కాపేపుపోయాక గుమ్మంలోంచి భాగ్యేశ్వరాస్తుంది]

భా:—ఏమండీ, రాజాబహద్దూర్, మా ఆయన మీరు కనిపించారా ?

వి:—నాకు కనపడలేదే. ఈ చుట్టపక్కలున్నారేమో. నే బైట కొచ్చిందీ యిప్పుడే.

భా:—ఆయనన్నార; “భాగ్యం, మనమోవేళ విడిపోతే మళ్ళీ ఆ గోవురందగ్గర కలుసుకుందాం” ఇంత సేపెక్కడుండీపోయారో.

వి:—ఈపాటికొస్తూ ఉంటారు రెండి - యింకా బోలెడు పాద్దం దిగా ? కూర్చోండి కాసేపు (భాగ్యేశ్వరి యింకో రాలిదిమ్మమీద కూర్చుంటుంది) ఎంతలిసిపోయా మీవేళ !

భా:—నన్నూ మా ఆయన తిప్పించారు...రాజాబహద్దూర్, మీకీ ఊరు నచ్చిందండీ ?

వి:—ఏమం దీ పాడుఊళ్ళో !

భా:—నాకూ నచ్చలేదు, ఎంతో మా ఆయనకి నచ్చిందండీ.

వి:—ఏమిటి, వెంకట్రావుగారి కీ ఊరు నచ్చిందా ? ఆయనలాంటి వాడనుకోలేదే.

భా:—(గతుక్కుమని) ఎలాంటి వాడనుకోలేదు ?

వి:—దీన్నిచూసి తబ్బిబ్బు లాతాడనుకోలేదు. ఎక్కడో బాంకిలో కొదాయనకి పని ?

భా:—అవు నాయన స్వతంత్రభారత బాంకి మేనేజరు.

వి:—రెండో ప్రపంచ యుద్ధం తనకక్కర లేకుండా - తనపని చేసుకుంటూ - పైనాళ్లదయ సంపాదించుకు బతికే మనిషనుకున్నాను.

భా:—(ఉత్సాహంతో) అవునండీ, అలాంటివాలే.

వి:—ఆ రెండో వాడున్నాడే - ఎప్పుడూ ఏవో వాగుతుంటాడు, వాడి కీక్కిరి నచ్చించంటే నే ఆశ్చర్యపడను. వాడి కీక్కిరి కానికొకటి నచ్చలేమో. ఇంకాకా గోళ్లుమీద - తనలో తనేవో పాడుతుంటూ పోతున్నాడు - సంతోషం పట్టలేక కాబోలు - వెళ్ళిముండా కొడుకు !

భా:—ఆ సినిమానటితో - జటచటాలేసుకు వాడు తిరగడం మీరు చూశారా ? పువ్వులతోటలలో వీళ్లుయ్యాల లూగుతున్నారండీ !

వి:—పువ్వులతోట లెక్కడున్నాయి ?

భా:—మనం భోంచేశామే ఆ మేడవెనకాలే పువ్వులతోటలున్నాయి, మీరు చూడలేమా ?

వి:—భోంచేశాక నే నిద్రపోయా. అయినా తోటలలో చూడ్డానికేముంటుంది ? వెంకట్రావు గారక్కడుయ్యాల లూగుతున్నారా ?

భా:—ఆయన కాదండీ, ఉయ్యాలూగుతున్నదా రామమోహన్ జ్యోతీనీ.....మా ఆయన ఇది చూద్దామని చూద్దామని నన్ను వెంటిడ్చుకు పోయారండీ.

వి:—ఆ ఊగ్లో చూడవలసిన చిత్రాలు నాకేం కనపడలేదు - అందమైన ఆడవాళ్ళు మినహా.

భా:—ఏమందమైనవాళ్ళులేండి.

వి:—వాళ్ళ చక్కదనం మీకంటే కొనకపోయిందొచ్చు. ఇది తప్ప విడుస్తే ఏమందా ఊగ్లో ? ఎక్కడచూసినా గుంపులు గుంపులు జనం. నాకసలు జనాన్ని చూస్తే రోత. నిర్లసప్రదేశాలంటే యిష్టం. మన తామకు తగ్గవాళ్ళు కొద్దిమంది - ఒకళ్ళో యిద్దరో నాకర్హ - వీళ్లుంటే, మిగతాప్రపంచ మెలాపోయినా నాకు విచారంలేదండీ.....ఏమండీ, మీరు మాక్లబ్బు కెప్పడైనా వచ్చారా ?

భా:—లేదండీ.

వి:—మతిమాలిన ప్రశ్న - మీరు మాక్లబ్బు కెందుకొస్తారా ? మాక్లబ్బులోవాళ్లం ఎప్పుడో కాని ఒకళ్ళతో, ఒకళ్లం మాట్లాడుకో.

ఎవరిగదుల్లోవాళ్లు కూర్చుని, అక్కడికే కావలసినవి తెప్పించుకుంటూ, ఒకళ్ల గొడ వింకొకళ్లకి లేకుండా బతుకుతాం. ఈ ఊళ్లోవాళ్లేమిటండీ - ఒకళ్ల భుజాన్నికళ్లు రాసుకుంటూ - అందరూకలిసి మెలిసి - అనాగరి కుల్లా బతుకుతున్నారు ! అందులో ఏవో ఘనతున్నట్టు నవ్వుమొహం లేసుకు తిరుగుతున్నారు ! వాళ్ల మొహాలు చూస్తూంటే నా కరికాలిమంట నెత్తికొచ్చింది. అరుగో, శ్రీకాంతయ్యగా రొస్తున్నారు. (శ్రీకాంతయ్య గుమ్మంలోంచి ప్రవేశిస్తాడు) ఏం, శ్రీకాంతయ్యగారూ, యీ ఊరు మీకూ మొహం మొత్తినట్టుండే ?

శ్రీ:—అవునండీ, యీ ఊళ్లో ఎందుకడుగెట్టానా అని విచారిస్తున్నా.

భా:—నాకూ నచ్చలేదండీ, యీ ఊరు.

శ్రీ:—రాజాబహద్దర్, మీకో ?

వి:—నిలునెత్తు ధనమిస్తాం మా ఊళ్లోవచ్చి ఉండండన్నా, నేం యిక్కడుండను. అలా మన్నెవరూ కోరలేదనుకోండి. పైపెచ్చు నా మొహంమీదే నవ్వుడం మొదలెట్టారు. “మీలేంపని చెప్తూంటా”రని వాళ్లడిగితే “తరుచూ గుడ్లపుసందాల కెడుతూ ఉంటా. అప్పడప్పడు పిట్టల్ని వేటాడుతూంటా. నే నయస్సులో ఉన్నప్పుడు అడవి జంతువుల్ని కూడా కొట్టి తెచ్చేవాడిని” అన్నా. “అయితే, మీరు కొండవాళ్లుటండీ ?” అనడిగారు నన్ను - మీరు నమ్ముతారో నమ్మకో!

భా:—ఉత్త మోటు మనుష్యులండీ, వాళ్లకి నాజూకంటే ఏమిటో తెలుస్తేగా ? మీ ఉద్దేశమేమిటి శ్రీకాంతయ్యగారూ ?

శ్రీ:—ఏమో, నాజూకంటే ఏమిటో నాకూ తెలియదు. నాకంటే ఊళ్లో వాళ్లందరూ పిచ్చివెధవలలా కనిపించారు.

వి:—ఏమలా అన్నారు ?

శ్రీ:—నే చెప్పింది విన్నాక మీరూ ఆముక్కే అంటారు. ఈ వేళ పొద్దున్ననే ఒకడ్ని కలుసుకుని, “ఏమయ్యా, మీ ఊళ్లో వ్యాపార మెలా సాగుతూం” దనడిగా, “ఏంవ్యాపార” మన్నాడు చాడు. “ఏం వ్యాపార మేమిటయ్యా, అమ్మడం, కొనడం, సరుకు నిలవేసి ధర పెంచడం - యివి యీ ఊళ్లోవాళ్లకి చేతకావా ?” అన్నా నేను.

వి:—అంటే వాడేమన్నాడు ?

శ్రీ:—వాళ్ల ఊళ్లో యిలాంటివి చెయ్యనివ్వరుట! నే చెయ్యాని చూస్తే నాకు శిక్ష వేస్తారుట! ఓ ఏడాదిపాటు నాచేత రాళ్లుమాయ న్నారుట!

భా:—పశుప్రాయులు!

శ్రీ:—పోనీ, వీడికి మతిచెడుంచేమో యింకొకడ్నుడుగుదాం, అనో ముగ్ధులయినదగ్గరకెళ్ళా. ఈయనతో, “ఏమండీ, మీ ఊళ్లో వ్యాపారస్తుల్ని నాకు కలుసుకోవాలనుంది. వాళ్లెక్కడుంటారో చెప్పండిన్నా. “ఏంటి వ్యాపారస్తు” అనడిగాడాయన. ఈయనకీ తెలియడేమో అని మన ఊళ్ళో వ్యాపారాల సంగతి చెప్పా. దానిమీదాయనేం చేశాడనుకున్నారు ?

వి:—ఏం చేశాడు ?

శ్రీ:—నన్నో పోలీసు కప్పచెప్పాడండీ!

భా:—ఆ ఊళ్లో పోలీసులులేరే.

శ్రీ:—పోలీసంటే అదో చిత్రమైన పోలీసు. ఈ పోలీసుగాడు నన్నాసుపత్రికి రమ్మన్నాడండీ! నాబుక్కులో ఏదో జబ్బందిట! నన్ను డాక్టరుచేత పరీక్షచేయిస్తాడట! నేవాడితో అన్నా! “అబ్బాయీ, నే పొరుగురివాడిని. మీతో నాకేం సంబంధంలేదు. నువ్వు నాజోలికి రాకు.” అంటే వాడు వెళ్ళిపోయాడు.

వి:—పోనీలెండి, వాళ్లచేతులలో చిక్కుపడకుండా బైటికొచ్చేవారు.

శ్రీ:—(కోపంగా) నే చెప్పేది పూర్తిగా వినండయ్యా. అంత చప్పన నన్నొదిలిపెట్టారా ఆ దొర్భాగ్యులు? ఇందాకటివాళ్లని తప్పించుకుని పార్కుకేసివేశా. ఆ పార్కు లోవేపు కొత్తగా షాపులుకట్టారు. రెండోవేపు ఖాళీగాగా ఉంది. అక్కడొకడు నిలబడి నోటుబుక్కులో ఏదో వ్రాసుకుంటున్నాడు. నేవాడినడిగా: “ఏమయ్యా, యీవేపు షాపులు కట్టారు కావే?” “కడదామనుకుంటున్నాం, కొద్దిరోజులలో పారంభిస్తాం” అన్నాడు వాడు. “ఈ సంగతి నలుగురికీ తెలుసా?”

అని నే అడిగా. “తెలియదు, రహస్యంగా అట్టే పెట్టా” మన్నాడు వాడు. దానిమీద నే అన్నా; “మనిద్దరం వెంటనే యీ జాగాకొనేద్దాం. డబ్బెక్కుడో నే తీసుకొస్తా, నీకా బెంగొద్దు. జాగా మనశేర వ్రాయించు కున్నాక మనం పెట్టినదానికి పదిరెట్లు లాగొచ్చు. మనం జాగా యివ్వ నిదే నీళ్ళు షాపు లెలాకడతారు?” అని. నే అన్న దాంట్లో తప్పేముంది చెప్పండి. నే యిలా అంటే ఆ తిక్కవెధవేం చేశాడనుకున్నా ?

వి:—ఇంకో పోలీసు కప్పచెప్పాడా ?

శ్రీ:—పోలీసులే బాగానే ఉండును. ఆపక్కనుంచో స్కూలు మాస్టరు పిల్లల్ని వెంటపెట్టుకెడుతూ ఉంటే వాడికి నన్నప్ప చెప్పాడు. గంపులు గంపులుగా కుత్తివెధవలు మాచుట్టూ మూగారు. నేమధ్యని చిక్కుపడ్డా. నన్నక్కడ నిల్చొస్తే మొదటివా డీ స్కూలుమాస్టరు గాడితో నే అన్నముక్కలన్నీ యాకరవుపెట్టాడు. అప్పుడేం జరిగిందనుకున్నారు ?

వి:—నే చెప్పలేను బాబూ, ఏమేనా జరిగిందోచ్చు.

శ్రీ:—ఆ స్కూలుమాస్టరుగాడు నన్ను గురించి లెక్కచెప్పడం మొదలెట్టాడండీ !

వి:—మిమ్మల్ని గురించి లెక్కరా ? మిమ్మల్ని వింతమనిషిలా నిల్చొపెట్టి...

శ్రీ:—వాడన్న ముక్కా అదే—నేనో వింతమనిషినట ! వాడన్న ముక్కలు జ్ఞాపకం తెచ్చుకోనివ్వండి...పరధనాపహరణం నా నిత్య కృత్యమట !...ఇంకా ఏమిటి ?...ఆ, నా ఆత్మశ్రేయోభిలాష సంఘా సర్గక హేతువట !

భా:—ఇలా వాళ్లంటూంటే మీ రూరుకున్నారా ? వెధవల్లారా, మీకు మతులు పోయాయా, అనడగలే ?

శ్రీ:—అడక్కుండా ఒదిలిపెట్టేనా ? వాళ్ల మొహాలు మాడేలా, ‘నే పుట్టుకతోటే భాగ్యవంతుడి సనుకున్నారా. పదిహేనురూపాయలు గుమాస్తాగా ప్రవేశించి, నా తెలివితేటలూ నా ప్రజ్ఞావిశేషం ఉప-

యోగపరచి—అనాటికీ అనాటికీ గొప్పవాడనయి—చివరకి తాతాబిల్లా అతో సమానుడనయ్యా. శ్రీకాంతయ్యంటే ఏమనుకున్నా కేం? అన్నా.

భా:—దాంతో వాళ్లనోళ్లు కట్టడాయా?

శ్రీ:—‘ఈ ముక్కలే మళ్ళీ ఆనందని ఓపిగ్గా యివన్నీ ఓ నోటు బుక్కులో వ్రాసుకున్నాడండీ ఆ స్కూలుమాస్టరుగాడు! ఎందుకో వెట్టివెధవ! నే చెప్పలే వాళ్లకి మతులుపో యేడుస్తున్నారనీ? కాకపోతే...

[జ్యోతి తొందరగా గుమ్మంలోంచి ప్రవేశించి శ్రీ కాంతయ్యమాట పూర్తి చెయ్యనివ్వకుండా తానుమాట్లాడుకుంది.]

జ్యో:—(ఒగుర్చుకుంటూ) రాం యిక్కడి కొచ్చాడా?

భా:—లేదే, మీరిద్దరూ ఉద్యాల లూగుతూన్నప్పుడే నే అతన్ని చూస్తా.

జ్యో:—సరే (అని కూర్చుంటుంది) కాస్తే పలకటతీర్పుకు వెడతా. అహా! ఏలాంటి గో జీగోజు.

శ్రీ:—(కొపంగా) మా మంచిగోజే.

భా:—(జ్యోతితో) మా ఆయన నీ క్కనిపించారా?

జ్యో:—కనిపించారు. నే గోడ్డుమీం చూస్తూంటే ఆ పక్క నెవరి తోనో మాట్లాడుతున్నారా. “భాగ్యం మీ క్కనపడిందండీ?” అని నన్నడిగారు.

భా:—సరే...అయితే...యీపాటి కొస్తూంటారు.

జ్యో:—అవిడనేరేమిటి ?...ఆ...మహాలక్ష్మమ్మ ... అవిడా కన పడింది నాకా ఊళ్ళో. కొండమీదికి రోడ్డుండే ఆ రోడ్డుని నింపాదిగా నడిచి వెడుతుంది. ‘ఏమమ్మా, యీ ఊరెలా ఉందని నే అవిడ్నుడిగా. ‘ఫీ, పాడు ఊరు, నాకేం నచ్చలేదం దావిడ.

శ్రీ:—నాకూ నచ్చలే దీ ఊరు.

జ్యో:—నీకు నచ్చకపోడం సహజమే. అవిడ కెందుకు నచ్చలేదో? అడదీ...

భా:—(ఝంకారంగా) ఈ పాడుడు నాకూ నచ్చలేదు.

జ్యో:—(ఆశ్చర్యపడి) ఊరికే అంటున్నావా నిజంగా అంటున్నావా?

భా:—(కోపం పట్టలేకలేచి) ఈ ఊరంటే నాకసహ్యం, రోత, మంట, దీన్నికాల్చి బుగ్గిచేసేద్రామా అనుంది నాకు.

జ్యో:—(అణచి పెట్టుకున్న కోపంతో భాశ్యేశ్వరిని సమీపించి) ఇలా అన్నందుకు నీ పీక పిసికేసినా పాపంలేదు.

భా:—సువ్వంటేనూ నా కసహ్యమే. ఆ రాంతో జటపటాలేసుకు ఊరంతా తిరుగుతూ - ఉయ్యాలలూగుతూ - సిగ్గుబడియం విడిచిపెట్టేసి - ఎవరేమనుకుంటాలో అన్నమాటేనా లేకుండా...

జ్యో:—నీలాంటి వాళ్ళేమనుకుంటే నాకేం? (నెమ్మదిగా) నాజన్మ సార్ధకమయ్యేలా యీనాటికీ ఊరు చూడగలిగా. నిత్యం సంతోషంగా బతుకుతూన్న యీ ఊళ్ళోవాళ్ళని చూస్తూంటే - నా పోయిన ప్రాణం లేచివచ్చినట్టయింది. (భాశ్యేశ్వరితో) నీకు చేతైనది దీనిమీద కాండించి ఉమ్మెయడమా?

వి:—ఏమిట సభ్యంగా మాట్లాడుతున్నావ్?

జ్యో:—(గిట్టున అతని వేపుతిరిగి) నీతో ఎవరయ్యా మాట్లాడారు? నువు చెప్పేది నాకు తెలియాలా నేచెప్పేది నీకు తెలియాలా?

వి:—ఏం? నేచెప్పేది నీకెందుకు తెలియదా? నే తెలుగులో మాట్లాడుతూంటే...

జ్యో:—(అతనిమాట కడ్డొచ్చి) నువ్వు తెలుగులో మాట్లాడుతూన్నా నీ ప్రపంచం, నీదోరణీ, నీకే అర్థంకావాలి - తక్కినవాళ్ళ కర్థంకావు. నువ్వు ఆ మహాలక్ష్మమ్మా - ఉత్సవాలలో ఊరేగించే బామ్మలలాంటి వాళ్ళు. ఆ బామ్మలతో మాట్లాడెంతుపయోగమా మీతో మాట్లాడే అంతే. నే మాట్లాడుతూన్న దీవిడతో (అని గిట్టున భాశ్యేశ్వరికేసి తిరిగి) నీకొచ్చిన రోగమేమిటంటే, ఎవరు సుఖపడుతూన్నా నువు చూసోర్వలేవు. ఈ అసహనం ఆ పాదమస్తకం నిన్ను దహించేస్తూంది. ఎప్పుడూ నీవీడువు, నీకు లేదనికాదు, ఒకళ్లకుండనే. వాళ్లకి లేకుండా

చేసి నువు లాక్కున్నప్పుడే నీకు సంతుష్టి. ఆ ఊళ్ళోవాళ్లు సుఖంగా బతుకుతూంటే - వాళ్లని చూస్తూన్నంతసేపూ నీ బంటిమీద తేళ్లూ జెట్టులూ పాకినట్టు బాధపడ్డావు. నీ...

భా:—(అగ్రహంతో) నోరుమూయ్. ఇంక చాలు. నీ వెధవవాగుడూ నువ్వును.

[అనేడుస్తూ కింద పడికిరిపడుతుంది]

శ్రీ:—(మండిపడుతూ) నువ్వు నన్నే యిలా అనుంటే నీ దవడ వాయగొట్టే వాడిని.

జ్యో:—(శ్రీకాంతయ్య మీదకి వెళ్ళి) కొట్టు చూద్దాం. (బాగా వెక్కిరిస్తూ) నీ పోస్టాఫీసు కనపడిందా? నీ ధనాకర్షణ తంతమట్టు కొచ్చిందీ? అక్కడ స్కూలు పిల్లలకీ లెక్కరిస్తున్నావేమిటి? (అనతని మొహంమీదే నవ్వి, తలుపు దగ్గరకు వెడుతూ నెమ్మదిగా తనలో) చిన్నప్పటినుంచీ యిలాంటి ఊరు చూడాలని కోరుతూ వచ్చా కాని నా కోరిక నెరవేరుతుందనుకోలే. నా కళ్ళ ఎదుటే యీ ఊరు ప్రత్యక్షమవుతుందనుకోలే. మనుష్యులలో యిలాంటి ఊరు కట్టే శక్త్యందనుకోలే, పీళ్ళలా, సంతోషంగా పనిచేసుకుంటూ ఆడుకుంటూ బతికే వాళ్ళుంటారని నే నమ్మలే. పీళ్ళ క్రేయస్సు కోరి, నన్నేంచెయమన్నా చేస్తా, నా ప్రాణమివ్వమన్నా యిస్తా.

[అవి గుమ్మంలోంచి వెళ్లిపోతుంది]

వి:—(కాస్సేపు పోయాక) అడ్డమైన మాతలూ మాసిపోయింది.

శ్రీ:—ఇదే నా చేతి కిందుంటేనా - మూడురోజులలో దీనిపొగ రణి చెయనూ?

వి:—అణిచేవాడవే కాని నిన్నేమందయ్యా? ఊరేగింపు బొమ్మని నన్నందికాని నిన్ననలేదే.....అంటే అందికాని నాకిలాంటి, పెంకి పిల్లల్ని చూస్తే సరదా.....పోనీ కాని, నువ్వు రాజా రఘుపతిరావు వెరుగుదావా?

శ్రీ:—(చిరాకుగా) రఘుపతిరా వెవరో నాకేం తెలుసునయ్యా.

వి:—ఇత నూరూ వాడా అప్పులు చేశాడులే. నువుకూడా అప్పిచ్చావేమో అనడిగా.

శ్రీ:—(కోపంగా) నేనెట్టి వ్యాపారస్తుడి ననుకున్నావా ?

వి:—పోనీవయ్యా కాపోతే.....ఎవరావస్తాన్నది ?

[అయాసపడుతూ నెమ్మదిగా గుమ్మంలోంచి మహాలక్ష్మి మొస్తుంది.

భాగ్యేశ్వరి ఆవిడ వే పొకసారి చూసి మళ్ళీ పెడమొహం పెడుతుంది]

వి:—ఏం మహాలక్ష్మమ్మగారూ, చాలా అలిసిపోయినట్టున్నారే ?

మ:—అవునండీ, లావణ్య నన్నూరికే తిప్పించింది. మధ్యాహ్నం నే వెళ్ళిపోదాంరావే అంటే వచ్చింది కాదు. చివరకే నాతో వచ్చింది కాదు. ఏవో చూస్తూ నిలబడిపోయింది.

వి:—మీకీ ఊరు వచ్చిందా ?

మ:—ఏం ఊరండీ ఊరు ? ఈ వూళ్ళోవాళ్ళకి మన్ని చూస్తే గౌరవం లేదండీ. పెద్దంటివాళ్ళూ, పెద్దబతుకు బతికినవాళ్ళూ అన్నమాటుండాలా ? అదేంలేదు—అందర్నీ చూసినట్టే మన్ని చూస్తారు !

వి:—పశుప్రాయులు !

మ:—నేనామ్మాళ్లో ఆవిడనడిగా ! “మీఊళ్లో దానం ధర్మం ఎవరేనా చేస్తూఉంటారా ?” అని నే అడిగిందాళ్లో తప్పేముంది చెప్పండీ ? ఇం కావిడ నన్నుచూసి నవ్వడం మొదలెట్టింది. పైపెచ్చు ఆవి డన్న డేమిటో విన్నారా ? మనసంఘంలో కుళ్లు కప్పకోడానికి దానధర్మాలు చేస్తూంటాముట !

శ్రీ:—(పట్లబిగించి) మిమ్మల్ని గురించి లెక్కరేమేనా యిచ్చిందా ?

మ:—నన్ను గురించి లెక్కరేమిటి ?

శ్రీ:—అయితే మీకు వాళ్ళసంగతి తెలియదు. నే చెప్తా వినండి. ఆపార్కు పక్కని మేపులున్నాయి చూశారా ?

వి:—(శ్రీకాంతయ్య గొడవ చెప్పనివ్వకుండా అడ్డొచ్చి) మహాలక్ష్మమ్మగారూ, మీరు రాజారఘుపతిరావు నెరుగుదురండీ ?

మ:—ఏ రఘుపతిరావు ? చిట్టివలసవా రల్లుడేనా ?

శ్రీ:—చిట్టివలసవారల్లుడని పొట్టివలసవారల్లుడని, ఏమిటయ్యా వెధవనాడవ.

మ:—మీకంతచిరా కెందుకండి ?

వి:—(నవ్వుతూ) ఈ ఊళ్లోవాళ్లు - యితన్ని సరేగా గౌరవించలేదు.

మ:—అలాగా ? పాపం !

శ్రీ:—మీకనికరం నామీదే వెళ్లబుచ్చకండి. మీకూ దానవసరమొస్తుంది.

మ:—ఏం అలా అన్నారు ?

శ్రీ:—మీ అమ్మాయి యింకా రాలేదుగా, ఈ ఊరెంతో నచ్చి నట్టండికూడా ఆ పిల్లకి.

మ:—దానిమొహం దానికేం తెలుసు ? కొత్తంటే వింతకాదూ ? అందుకే చూస్తూ ఉండిపోయింది. ఈపాటి కొన్నాఉంటుంది లెండి.

శ్రీ:—(అకాశంకేసి చూచెట్టి) సూర్యుడెంత కిందకి దిగాడో చూశారా ? సూర్యాస్తమయం అయి అవడంతోటే ఆ తలుపు పడి పోతుంది. అప్పు డవతలవా శ్వవతలే యివతలవా భీవతలే.

మ:—(కోపంగా) లావణ్యవతలుండి పోతుందనా మీరనేముక్క ? మీరేదో తగుమనిషమకున్నా...

శ్రీ:—నే తగుమనిషినికాదు. తగుమనిషి న నెక్కడా చెప్పకోనూ లేదు. నేవ్యాపారస్తుడ్ని.

వి:—మళ్ళీ మనఊరలా చేరుకోడమో మీరేమేనా వాకబుచేశారా?

మ:—చేశా. ఆ భోగట్టా తెలుసుకునేవాళ్ళతో ఆన్నా : “మీ ఊరొచ్చినందు కిదొక్కటి ఉపయోగమైనపని జరిగింది” అని. నే అలా అనడం వాళ్లకి నచ్చలేదనుకోండి.

శ్రీ:—నేనూ తెలుసుకున్నా ఆ భోగట్టా.

భా:—(లేచి మిగతావాళ్ల దగ్గరకొచ్చి) నే అడిగినా చెప్పారు కారేం ?

మ:—మీ ఆయనతో చెప్పంటారు.

భా:—అయినడిగారో లేదో? అయినకీ ఊల్లో ఉండిపోవాలనుండేమో?

మ:—మీకో?

భా:—నాకు దీనిపేరు చెపితే మంట.

వి:—మీరూ మాతో వద్దురుగాని లెండి.

[రామమోహన్ గుమ్మంలోంచి ప్రవేశించి స్తంభాన్నామకు నిలబడతాడు.

అతను మిగతావాళ్ళనీ వాళ్ళతనీ చూస్తారు]

శ్రీ:—ఏమయ్యా సువ్వా బైటకొచ్చేశావ్?

వి:—(నేశాకోశం చేస్తూ) చివరకి సువ్ కోరినలాంటి ఊరు దొరికిందా?

రా:—(నెమ్మదిగా) నే కోరినలాంటిదే కా దంతకు మించుం దీఊరు.

భా:—మళ్ళీ వాదనకి మొదలా? ఊరుకుందురూ బాబూ, వాదలు వినివిని నా తల బద్దలైపోతూంది.

రా:—వాదన నాకూ వద్దు.

శ్రీ:—ఎప్పుడూ వాదిస్తూ ఉండేవాడి ఏవే శేమొచ్చిందేం?

రా:—ఈవేళ నేనో అపురూపదృశ్యం చూశా. దేన్ని చూడగలుగుతానని నే ఆశ విడిచిపెట్టానో—ఈ దీవేళ నా కళ్ళపడింది.

వి:—ఏమి టాకళ్ళబడిందీ?

రా:—యౌవన్మంది ప్రజలూ సుఖంగా, సంతోషంగా, అన్యోన్యంగా బతుకుతున్నా ఓ మహాపట్నం. నాగరికతంటే యీ వూళ్ళోనే ఉందని పిస్తుంది, దాన్ని చూస్తే.

వి:—నీ కక్కడున్నంతసేపూ సరదాగా ఉందనా దాన్ని పొగుడుతున్నావ్?

రా:—అలాంటి ఊరు చూశా గనకనే సంతోషంగా ఉన్నా—అప్పుడూ యిప్పుడూ కూడా.

మ:—వాదనొద్దనీవాడవయితే దాన్నిట్టే పొగడకు. ఎంచేతంటే మేం ఎవ్వరం నీతో ఏకీభవించం.

రా:—(వాళ్ళ నలుగురినీ ఒకళ్ళ తరువా తొకళ్ళని చూస్తూ) మీ రేకేభవించరని నాకు తెలుసు.

శ్రీ:—ఉన్న దొదులుకోమంటే ఎవ రొదులుకుంటారయ్యా, లేని వాళ్ళు గేనికి పడితే దానికి సిద్ధంకాని.

రా:—అవును, నే లేనివాడనే.

శ్రీ:—ఆ ముక్క నే అన్నానా?

రా:—ఎవరంటే మాత్ర మందులో తప్పేముందయ్యా? అది కాదు, మీకీఊరు నచ్చకపోడానికి కారణమేమిటంటే - మీరు నలుగురూ పూర్వ కాలపు మనుష్యులు.

శ్రీ:—నేపూర్వకాలపు మనిషి నైతే యీ రోజులలో వ్యాపార మేలా నడుపుతున్నానోయి?

భా:—(కోపంగా) నేపూర్వకాలపు మనిషి నా?

రా:—మీరు పూర్వకాలపు వాళ్లంటే నాఉద్దేశం, “మనకుందిగా ఒకశైలా ఏడుస్తే మనకేం” అనుకునే వాళ్లని.

మ:—(కోపంగా) నే ఎప్పుడూ అలా అనుకున్నా.

వి:—వాద నొద్దనుకున్నామా?

రా:—సరే వాదనొద్దు. (మహాలక్ష్మమ్మతో) నీమాట పూర్తి చెయవమ్మా.

మ:—(గంభీరంగా) ఒకళ్లు బాధపడుతూంటే నేచూస్తూ ఊరు కున్నాననా సువ్వుంటున్నావ్? సువ్విలా అనడం చాలా అన్యాయం. నేఎందరికో సాయపడ్డా, ఎన్నో దానధర్మాలుచేశా. దీనవాళ్లకి సాయం చెయడం నావిధనుకుని చేశాకాని ఇంకొకళ్లు ప్రోత్సహిస్తే చెయలేదు. నీకు తెలియదుగనక చెపుతున్నా.

రా:—సరేనమ్మా, నీకు దయాదాక్షిణ్యాలులేవని నే అన్నానా? ఈ ఊళ్ళోవాళ్లు నీలాంటివాళ్ళ దయాదాక్షిణ్యాలు నమ్మకోవలసిన పనిలేదు. యావన్మందీ సుఖంగా బతకడానికి వీలయేట్టు - వాళ్ళ జీవిత ఘోష ఏర్పరుచుకున్నారు. ఇది మీ కర్మంకాలేదు సరికదా, దీని వాసనే మీకు కిట్టలేదు. మేడల్లోనూ మిడ్లల్లోనూ మీరు కూర్చుంటుంటే-ఆ చుట్టూ పక్కల, వేలాదివేల జనం, పంటలుపోయి, పనులు దొరకక, అన్నానికి:

గుడ్డకీ మొహంవాచి, ఆకలితో ఏడుస్తూన్న పిల్లలకేనా తిండి పెట్టలేక అట్టకట్టలా పడుతూంటే - మీరు చీమ కుట్టినట్టేనా ఉండదు. పాడి పంటకి పేరుపొందిన బెంగాల్ దేశంలో-తిండిలేక-ముప్పైలక్షల మంది చచ్చిపోయారంటే - పిల్లకి తిండెందుకు లేకపోయింది, పిల్లెందుకు చచ్చి పోయారన్న చింతేనా మీరు లేదు. మీరు పూర్వకాలపు వాళ్లంటే నా భావ మిది.

శ్రీ:—అగాధు, నా స్వంతవ్యాపారం నే చేసుకోవడం తప్పా?

రా:—నువ్వు చేస్తూన్నది వ్యాపారంకాదు-దోపిడి. ఆ సంగతి నీకూ తెలుసు.

వి:—(నవ్వుతూ) శ్రీకాంతయ్యా, యీ ఊళ్లోవాళ్లేమన్నారయ్యా? అత్త శ్రీయోగేశ్వరిగారు ఏం చేస్తూంటావన్నారు?

శ్రీ:—(కోపంగా) మళ్ళీ ఎందుకయ్యా ఆ గొడవ? అయినా, నీ పెషయంలో యితనన్నది నిజం. నువ్వు పూర్వకాలపు మనిషివే.

వి:—నే కాదన్నానటయ్యా? అనో మెప్పకిందే తీసుకుంటా.

శ్రీ:—ఊరేగింపు బామ్మనిపించుకోడం—అదీ మెప్పే కాబోలు!

మ:—ఊరేగింపు బామ్మేంటండీ?

శ్రీ:—ఆ సినీమాసటి నిమ్మల్ని చేర్చిం దా క్లాసులో.

రా:—జ్యోతి తిక్కడి కొచ్చిందా?

వి:—వచ్చి, ముప్పల్ని తలోమాటా అనిపోయింది. (రామమోహన్ తో) అబ్బాయి, నువ్వేం జాగ్రత్తపెడతావో—దానికి కోపమైస్తే ఒళ్ళు తెలియదు సుమా.

రా:—నన్ను వెతుక్కుంటూ యిక్కడి కొచ్చిందా?

భా:—అవు నెవరివాళ్ళకోసం వాళ్ళు వెతుక్కుంటూనే ఉన్నారు.

శ్రీ:—నే ఎవరికోస మిక్కడ కూర్చుంటా? రాజాబహద్దూర్, మనం బైలుదేరదామా?

భా:—కాస్సే పాగండి, శ్రీకాంతయ్యగారూ. మా ఆయ నొచ్చా కంతా కలిసి వెడదాం.

వి:—అట్టే సేపాగం. ఒక్క పావుగంటాగుతాం. (శ్రీకాంతయ్య మహాలక్ష్మ్యులతో) రెండో గోపురందాకా నడిచాద్దా మొస్తారా?

మ:—లావణ్యస్తుండేమో యీ బోపున?

వి:—వస్తే యిక్కడుంటుండేమైపోతుండేం? ఏం, శ్రీకాంతయ్య సందేహిస్తున్నావ్?

శ్రీ:—ఈపాడు గోడలచుట్టూ తిరిగేం లాభమయ్యా? పోనీపద, సీకించగా నడవాలనుంటే.

[అవి విశ్వేశ్వర-పు. మహాలక్ష్మ్యు. శ్రీకాంతయ్య వెళ్ళిపోతారు.]

రా:—మళ్ళీ వెనక్కిళ్ళడం కష్టంసుహా.

భా:—కష్టానికేముంది? శ్రీకాంతయ్యగారికి దారి తెలుసుగా?

[సీతారామమ్మ గుమ్మంలోంచి ప్రవేశిస్తుంది.]

రా:—(ఆవిడ కెదురెళ్ళి) ఏం పిన్నీ నవ్వు నచ్చేశావ్? పిల్లకి నచ్చుకోపోలేపోయే నీకూ నచ్చుకో పోయిందా యీ ఊరు? పైవాళ్లం బావుకుంటూన్నార నొచ్చేశావు చెప్ప.

సీ:—(నవ్వుతూ) నీలెక్కురు పూర్తిచెయి, తరువాత చెపుతా.

భా:—అతనిమాటలు లక్ష్యం చెయకండి, సీతారామమ్మగారూ. మళ్ళీ మనఊరు చేరుకోవడ మెలాగో శ్రీకాంతయ్యగారు తెలుసు కున్నారలండి. మనమంతా కలిసి వెడదాం.

సీ:—కానయితే సువ్యాప్తాయంగా పిలిచావుకాని నే యీ ఊళ్లో కెడుతున్నా నమ్మా, కూరలసంచీ పట్టుకు పోదామనొచ్చా—నిక్షేపం లాంటి కూరలెందు కొదిలెయ్యాలి?

రా:—(సంతోషంగా) నువ్ నాకు నచ్చావు, పిన్నీ.

సీ:—(నవ్వుతూ) చివరకేనా నచ్చాగద!

భా:—మీరిక్కడుండిపోతే మీ వాళ్లమైపోతారో ఆలోచించారా?

సీ:—ఏమీ అయిపోరమ్మా. అంతా పెరిగి పెద్దవాళ్లయారు. వాళ్ళ బతుకువాళ్ళు బతకగలరు.

భా:—మిమ్మల్ని పనికిపెట్టుకున్నవాళ్ల నర్తాంతరంచేసి వెళ్ళిపోతారా?

లేను. (గుమ్మంలోంచి క్రిందకుమాసి) వెంకట్రావోస్తున్నాడు. వాడి. కాళ్ళు చేతులూ కట్టేసి ఎంత చప్పున లాక్కుపోతావో.

[అని గుమ్మంలోంచి వెళ్ళిపోతాడు. కాన్సేపటికి గుమ్మంలోంచి వెంకట్రా వస్తాడు.]

వెం:—(భాగ్యశ్రవణిని సమీపించి) ఇంతసేపూ ఎక్కడున్నావు, భాగ్యం.

భా:—మీకోసం మిక్కడ పడిగాపులుపడి కూర్చున్నానండీ.

వెం:—నువ్వొచ్చాకాపుకొని ఆ ఊరెంత బాగుందనుకున్నావ్. వాళ్లంత మంచివాళ్ళనుకున్నావ్.

భా:—ఆ గొడవంతా ఎందుకు మనింటికి మనం పోదాం రండీ ?

వెం:—మళ్ళీ మనింటికి చేరుకోవడం ఎలా ?

భా:—శ్రీకాంతయ్యగారికి దారితెలుసు, ఆయనతో మనమూ వెడదాం.

వెం:—చదు, భాగ్యం, మన మీఠాళ్ళో ఉండిపోదాం. నీకూ నచ్చేదే యీఊరు, నువ్వు పూర్తిగా చూసుంటే.

భా:—నేహనింది చాలమా ? ఇంకా చూడానీ ? ఈ దిక్కుమాలిన ఊళ్లో ఆడుక్కట్టడమే తప్ప.

వెం:—(విచారంగా) పోనీ, భాగ్యం, నీ కీడిరు నచ్చకపోడానికి ఫలనాకారణమేదేనా ఉందా ?

భా:—(మండిపడుతూ) అక్కడ జ్యోతుర్యాలలూగుతూంటే చూడడం మీరు సంబరంగా ఉంది కాబోలు !

వెం:—జ్యోతెక్కడుర్యాలలూగిందో నేచూడనేలేదు. భాగ్యం, మన కావిడగొడవెందుకు, నీకెందుకు నచ్చ లే దీడిరు ?

భా:—ఏమిటండీ యీఊళ్లోవాళ్ళ వాలకం ? ఏమిటా నవ్వులూ, ఆ వేళకోశాలూ, ఆ ఆటలూ పాటలూ ?

వెం:—వాళ్లు. సంజోషంగా ఉంటే తప్పేం ?

భా:—వాళ్ళకేం మర్నాడ తెలియదండీ. అక్కడందరూ సమానులేటా !

వెం:—కాదు, భాగ్యం, వాళ్లు గొప్పవాళ్ళని గాంచేస్తారు. మనం గొప్పవాళ్లు గొప్పవాళ్ళని డబ్బున్నవాళ్ళ వెనకాల తిరుగుతాం. వాళ్లలో గొప్పవాళ్ళు, మహాకవులూ, శాస్త్రవేత్తలూ, పరిశోధకులూ—ఇలాంటి వాళ్ళు. వీళ్లనక్కడ నెత్తిమీదపెట్టుకు పూజిస్తారు, మన సంఘంలో వీళ్ళబాగుంటే తెలుసుకోం. ఆడోళ్ళో...

భా:—(మాటకడ్డొచ్చి) చాలాండి, మీరొక్కరే చూడరా యీ ఊరు? నేనూడలే?

వెం:—నువ్ చూసీ చూడనివాళ్లలోనే జమ.

భా:—ఎంచేత ?

వెం:—అదికిముందే యిదే పాడుకురనుకుని పైలుదేరావు గనక. ఈ ఊరుమీద, యిక్కడ ప్రజలమీద నీకెంగుకనహ్యంపుట్టిందో నాకు బోధపడ్డంతేదు. మొదట్లో నాకూ అన్నీ చిత్రంగానే కనిపించాయి. ఒక్కొక్కడే చూసినకొద్దీ, బోధపర్చుకున్నకొద్దీ, నాకు విశ్లేషణ విధి ఫక్కి నచ్చింది. నువ్వేదీ చూడాలేదు, బోధపర్చుకోనూలేదు, నీకెలా నచ్చచెప్పడం ?

భా:—(కొన్నేపాగి) చిరకేవలంకూ ?

వెం:—(కోపంగా) నువ్ నామనసుకూడా తిప్పేద్దామని చూస్తున్నావు. నాచేతా యివోపాడు ఊరనిపిద్దామని నీపట్టు. నేచెపుతున్నా, యీవేళ నీపంతం సాగదు. నే దీనికొప్పకోను.

భా:—(హాడిలిపోయి) నా మీదనహ్యం పుడుతుందంటే మీరు?

వెం:—(కోపంగానే) పుట్టాలింటే. ఒకసారా రెండుసార్లా - ఎన్ని సార్లు నామనసు తిప్పేతావు. నువ్వన్నదల్లా ఎన్నిసార్లు నాచేతా ననిపించావు. నీ ఆట లీవేళాసాగుతా యనుకున్నావా ? (తలుపుకేసి చూపించి కేకలేస్తూ) నా కీఊరు నచ్చింది. సజీవులై బతుకుతున్నారీ ఊళ్ళోవాళ్లు. మానవోన్నత్యం యీఊళ్ళోనే కళ్లపడుతుంది. నేనూ పళ్ళి వీళ్ళకి సాయపడతా.

[అంటూ గుమ్మాన్ని సమీపించి గుమ్మంలోంచి వెళ్ళిపోతాడు. అతను వెదుతుండగా భాగ్యేశ్వరి గోడచేరువ వో మెట్టుమీద కూర్చుని వెక్కి-వెక్కి

ఏడవదం మొదలెడుతుంది. కాన్నేవు పోయాక వెంకట్రావు గుమ్మంలోంచిచ్చి ముందుకీ వెనక్కి సందేహిస్తూన్న ట్టడుగులేస్తూ భాగ్యేశ్వరిని సమీపించి ఆవిడ ప్రక్కని కూర్చుంటాడు]

వెం:—ఏడవతు, భాగ్యం, ఊరుకో.

భా:—(ఏడుస్తూనే) నన్నొదిలేసి వెలిపోదా మనుకున్నారా ?

వెం:—వెళ్లలేదుగా, మళ్ళీ వచ్చాగా.

భా:—(కొస్త కొంతపడి) మీరు నామీద ప్రేమే ఉంటే...

వెం:—ఉంది, భాగ్యం.

భా:—ఉంటే నన్నొదిలి వెలిపోకురా. నే ఎప్పటికీనా మిమ్మల్నూ దలగల్లునా ?

వెం:—మళ్ళీ వచ్చాగా.

భా:—(కళ్ల నీళ్లు తుడుచుకుంటూ) నే బుద్ధి తక్కువదాన్నే అనుకోండి. మీకాళ్ళకి బంధంలా ఉన్నానే అనుకోండి. నే ఏం చెయ్యనా ? ఒక్కొక్కప్పుడు నామీద నాకసహ్యం పుడుతుంది. చచ్చిపోతే బాగుండుననిపిస్తుంది. దారిత ప్రిక్కడికి రావడం - ముక్కా మొహం ఎరగనివాళ్ళతో మాట్లాడడం - మీమనసు నా మీదుండనివ్వకుండా తనవే పీడితూ తిప్పకుంటూంటే ఏం చేయలేకుండా చూస్తూనిలుచోడండిన్నా దాన్నా, నామనసు చాలా కల్తవడుందండీ. మీరు చెప్పితే నమ్ముకుని...

వెం:—ఏమో, భాగ్యం, నాకీఊళ్ళో ఎంతో సంతోషంగా ఉంది. మళ్ళీ మన ఊరెళ్ళాలా ఉంటానో ?

భా:—(సంతోషంగా) మళ్ళీ మన ఊరొస్తారా ?

వెం:—(విచారంగా) వస్తా పద.

భా:—వస్తారండీ (అని సంతోషం పట్టలేక మొగుట్టి దగ్గరకు తీసుకుంటుంది) మీ భాగ్యమంటే మీకేం అభిమానం ! నన్నొదిలి వెలిపోతారేమో అని దిగులుపడ్డా సుమండీ. మీరెలిపోయింటే నే బెంగట్టుకు చచ్చిపోదును.

వెం:—నిన్నొదిలేసి వెళదం నా ఉద్దేశమూ కాదు. నే కిందకెడితే సువ్వా నా వెంటొస్తావేమో అని చూశా. నీ అభిప్రాయం మార్చుకుంటావేమో అనాశపడ్డా.

భా:—నా అభిప్రాయమేలా మార్చుకోనండీ?

వెం:—అవునులే, నీ అభిప్రాయాలు మారేవికావు... ఏమో, మన ఊరెల్లాక నాకేం సుఖమంటుందనుకోను.

భా:—(ఉత్సాహంగా) నే మిమ్మల్ని సుఖపెడతా. చూద్దురుగా నీవేళచూసినవన్నీ మరిచిపోయాలా చేస్తా. మీ కిష్టమైన వాటిమీద నా మనసూ పెడతా. మేష్టర్ని పెట్టింగ్లీఫు నేర్చుకుంటా. మనం అడయారులో ఓ బంగళా తీసుకుందాం. అక్కడ గొప్పగొప్ప వాళ్లందరితోనూ స్నేహం చేద్దాం. మీకోపెద్ద పనికావాలంటే శ్రీకాంతయ్యగారి వ్యగలరు. నన్నడిగి చూడమంటే చూస్తా - లేదు మీరడుగులేనే బాగుంటుందంటే మీరే అడగండి.

వెం:—నే శ్రీకాంతయ్య దగ్గరమాత్రం పనిచెయను.

భా:—ఏం, పెద్ద జీతమిస్తానంటే.

వెం:—నే అతనిదగ్గర పనిచెయ్యను. నువ్వు మళ్ళీ ఆడినెత్తావంటే యింట్లో కెలిపోతా.

భా:—(సమాధానపడి) పోనివ్వండి మీకిష్టంలేకపోతే.

[రామమోహన్ గుమ్మంలోచొస్తాడు]

రా:—సరిగా వేళకొచ్చినా.

వెం:—(చిరునవ్వుతో) వచ్చావు.

భా:—(రామమోహన్ తో సంతోషంగా) శ్రీ కాంతయ్యగారు రావడంతోనే మేమూ వెడుతున్నాం.

వెం:—(రామమోహన్ తో) ఏం నువ్వు బైటికొచ్చేశావ్ ? నీ కిడిరు నచ్చిందిగా ?

రా:—నే బైటుండాలి. నువ్వేమిట్లాడ్కోవొళ్ల నలా నవ్విస్తున్నావ్ ? నీచుట్టూ ఎందరు పోగయ్యారో చూశావా ?

వెం:—ఏమీలేదు. మన ఊళ్లో వెయ్యిరూపాయల నోట్లకి లెబ్బుచెప్ప మనలే. అప్పుడు జరిగిన చిత్ర విచిత్రాలన్నీ వాళ్లతో చెప్పా.

[శ్రీకాంతయ్య ప్రవేశిస్తాడు]

శ్రీ:—ఎంత సేపటికీ రారే—ఆ విశ్వేశ్వరరావు మహాలక్ష్మమ్మా ! ఏదో సోదిపెట్టుకు కూర్చుంటారు. నే ఎండుకొగడం ? నే వెళ్ళిపోతా.

భా:—శ్రీకాంతయ్యగారూ, మేమూ మీతో రామా ?

శ్రీ:—వస్తే రండి.

[అని వెళ్ళిపోతాడు]

భా:—(వెంకట్రావుతో) రండీ, శ్రీకాంతయ్యగారితో వెడదాం.

వెం:—(రామమోహన్ భుజంబిడ చెయ్యిచేసి) నే వెళ్ళొస్తా, రాం.

రా:—వెళ్ళన్నా వెళ్ళు. నువ్వింకా చూసింది మరచిపోకేం. నిత్యాగ్ని హోత్రంలా దాన్ని కాపాడుకోవాలి సుమా.

వెం:—అలాగే, రాం.

రా:—నువ్వు మనస్తాపపడకన్నా. నేను మళ్ళీవచ్చి నిన్ను కలుస్తాగా?

భా:—(మొగుడి చెయ్యి పట్టుకు లాగుతూ) రండీ, ఆయనస్వేచ్ఛే ఎంతదూరం వెళ్ళిపోయాలో.

వెం:—(తనూ, భాగ్యేశ్వరి నడుస్తూఉండగా) వెళ్ళొస్తాను, తమ్ముడూ, వెళ్ళొస్తా.

[అని చెయ్యిత్తి ఊపుతూ వెళ్ళిపోతాడు. రామమోహన్ కూడా చెయ్యిత్తి ఊపి అతను వెళ్ళినవేపే చూస్తూ నిలబడతాడు. ఇంతలో లావణ్య గుమ్మం లోంచొచ్చి అతన్ని సమీపిస్తుంది]

లా:—ఏం; రామమోహన్, ఆ వెడతూన్నవాళ్ళలో మా అమ్మ ఉందా ?

రా:—లేదు ; వాళ్ళు శ్రీకాంతయ్య, వెంకట్రావు, భాగ్యేశ్వరినీ.

లా:—ఈ ఊరు వాళ్ళెవరికీ నచ్చలేదు కాబోలు !

రా:—శ్రీకాంతయ్యకి భాగ్యేశ్వరికి నచ్చలేదు కాని వెంకట్రావుకి నచ్చింది. వెంకట్రావు మనలోవాడే.

లా:—మా ఆమ్మక్కడుందీ ?

రా:—మీ ఆమ్మా విశ్వేశ్వరరావు కలిసి పికారెళ్ళారు. ఉభయలూ కలిసేపాటికి—దొంకనవలస రాజా నాలుగో పెళ్ళా మైనో ఫురిటికీ—డాక్టరు లక్ష్మణస్వామిని పిల్చారా, డాక్టరు వెంకటగిరిని పిల్చారా ? అన్న సమస్య విడగొడుతూ ఉంటారు.

లా:—(నవ్వుతూ) అవునులే. మీ ఆవిడేదీ ?

రా:—మా ఆవిడెవరు ?

లా:—ఎవరేమీటా జ్యోతిర్మయి.

రా:—జ్యోతిని మా ఆవిడకిందే కట్టేశావా ?

లా:—నే కట్టేసిందేముందీ ? అందరికీ తెలిసిందేగా యీ విషయం? నువ్విక్కడ—మీనం మేషం లెక్కపెడుతూ కూర్చోకపోలే, అవిడెక్కడుందో చూచిరాకూడదూ ?

రా:—నే నిక్కడుండవలసిన పనుంది.

లా:—ఏమో నీ వైఖరి నాకు నచ్చలేదు, నీ ప్రయోజకత్వం—మాటల్లోనే కాని క్రియలలో కనపడడం ?

రా:—నే ప్రైటుండవలసిన కారణముంది. అయినా, నా గురించి మళ్ళీం బెంగపెట్టుకోకు.

రా:—నా కెవరిగురించీ బెంగలేదు.

“ నయన మనోమోహనమే

సుందరమే చెలి సురుచిరమే ”

[అవి పాడుతుంది]

రా:—పాట బాగుందికాని నాకు పూర్తిగా వినే అదృష్టంలేదు. మీ ఆమ్మొస్తాంది.

[అవి గుమ్మంలోంచి కిందకిదిగి వెడతాడు. మహాంక్షమ్మ ప్రవేశిస్తుంది]

మ:—అమ్మాయీ, పొద్దోయిందిక బైలుదేరదామా ? (తల్లి కూతుళ్ళ ఒకళ్ళమొహం లొకళ్ళ చూసుకుంటాడు. కాస్తేపాగి) ఏం, మాటాడవేమే ?

లా:—నాకీ ఊళ్ళో ఉండాలనుందమ్మ.

మ:—నీకేం మతిపోయిందా ఏమిటి? నువ్వొక్కరినీ ఎలా ఉంటావ్? నే ఈ ఊళ్లో ఒకరో జూడలేను.

లా:—ఇక్కడుందామని నే నిశ్చయంచేసుకున్నానమ్మా. నీతో ఆ ముక్క చెపుదామనే వచ్చా.

మ:—నే లేనిదే నువ్వెలా ఉంటావే? తిరిగితిరి గలిసిపోయి నువ్వే మంటున్నావో నీకే తెలియకుండా మాట్లాడుతున్నావ్.

లా:—నే అలిసిపోనూలేదు, అసందర్భంగా మాట్లాడడూ లేదు. (కోపంగా) నే ఎప్పుడేం తలపెట్టినా యిలాంటి సాకులే చెపుతూ నువ్వెట్టోచ్చావ్. చిన్నదాన్ననీ, ప్రపంచం తెలియనిదాన్ననీ ఎందులోకీ నన్ను వెళ్లనిచ్చావ్ కావ్. నే చిన్నదాన్ని కాదు, ప్రపంచం తెలియని దాన్ని కాదు, నా బాగు నే చూసుకోగలను.

మ:—నే తల్లి నన్న మాటకూడా మరిచిపోయావా ఏమిటే? మీద పడి కరవచ్చిన ట్రలా మాట్లాడతావేం?

లా:—నీమనస్సు నొప్పెట్టేలా మాట్లాడడం నా ఉద్దేశంకాదు. కాని నేవెనక్కిరాను. వెనక్కెళ్లడంకంటే చచ్చిపోతేనే నయం. ఆ 'సౌందర్యమహల్' లోవాళ్లు బతికుండి ఎవరికే ముపయోగమో నువ్వు చెప్పమ్మా. తినడం - తాగడం - మొద్దుల్లా నిద్దరోడం - గంగిరెద్దుల్లా సింగారించుకు తిరగడం మినహా వాళ్ళు చేస్తూన్నదేమందమ్మా? చెడి పోయిన ఆడవాళ్లగురించి, వాళ్ళని చెడగొట్టిన మొగాళ్లగురించి తప్పతే, వాళ్ళు మాటాడుకునే విషయాలేమున్నాయి చెప్పు? అమ్మా, నువ్వు వాళ్ళలాంటి దానివికావు. నీ ఉదయగిరి ప్రయాణంమాట జ్ఞాపకం తెచ్చుకో. ఆరోజుల్లో భయమెలాంటిదో నువ్వెరగవ్, యిప్పుడెందుకు నీ కీపిరికితనం? “కొత్తదారిని వెడదాం రాఅమ్మా” అంటే ఎందు కుతగా సందేహిస్తావ్?

మ:—ఇంతవయస్సొచ్చి యిప్పుడు కొత్తదారేమిటే? మీనాన్నే నా రోదాయ. నే ఒక్కరైనా అయిపోయానా? ఆ యింటిగౌరవం నిలబెట్టు కుంటూ బతుకుదామనే కానీ...

లా:—(మాటకడ్డొచ్చి) నీకుమాత్రమీ బతుకులో సుఖమేమందజ్ఞుడి ఏం సంతోషిస్తుంది చెప్ప. నే నీతో వెనక్కొస్తే - చతురదానికని కాదు రావడం - నిర్జీవప్రతిమలా పడుండడానికనీ, యీ ఊరు చూశాక - యిక్కడివాళ్లలా బతుకుతున్నారో తెలుసుకున్నాక - నేమి వేనక్కిరావడ మసంభవమమ్మా. అన్నిటి మాటకేం కాని, యీ ఊళ్లో పిల్లల్ని చూడు. ఇలాంటి పిల్లల్ని సువ్వెక్కడైనా చూశావా? వాళ్లనిమాస్తా నిలుచునుంటే - అకస్మాత్తుగా - నాలో ఏదో కదలికపుట్టి - ఎక్కడ లేని జవసత్త్వాలూ నాకొచ్చాయమ్మా. నే ఆక్కడివాళ్లతో 'ఏమీ చెయ్యనున్నా చేస్తా, నన్నిక్కడుండిపోనివ్వండి' అన్నా. 'అలాగే ఉండన్నా రవాళ్లు, వాళ్లంత మంచివాళ్లనుకున్నావ్? అమ్మా నేచెపు తూన్నది నీకర్థమవుతుందా?

మ:—అర్థంకాకేమే? ఇన్నాళ్ళూ నాతో ఉండి నీకు విసుగ్గా ఉంది. ఇప్పుడీ కొత్త ఊరు విచిత్రంగా కనపడుతుంది. 'అమృతమాత్రమేం చేస్తుంది? ఎన్నివిధాల నన్ను సంతోషపెట్టాలని చూడడంలే' దన్నమాటే నీకుంటే...

లా:—అవునమ్మా నువ్వు నాకోసం చాలా శ్రమపడ్డావు. నే యీ ఊళ్లో ఉంటాననడం నీమీద విసుగుపుట్టికాదు. నే ఆలోచించే...

మ:—(మాటకడ్డొచ్చి) నువ్వు బాగా ఆలోచించే మనిషివే అయితే ఒక్కరిని నన్నాదిలి వెళ్ళిపోదామని ఎలా అనుకున్నావ్?

లా:—నిన్నొదిలి వెళ్ళిపోతానని నే ఎప్పుడన్నా. మనిద్దరంతా శిశువులతో ఉండారా అమ్మా. ఎన్నోసార్లు నే నీమాట విన్నానా? ఈ ఒక్కవిషయంలోనూ నామాటవిను, అమృతకామా.

మ:—(చిరాకుగా) దేనికేనా పట్టా విడుపు ఉండాలి. ఏదో కొత్త ఊరు చూడడంతోనే అక్కడి కళ్ళుండిపోవడమేనా? నలుగురూ వింటే ఏమంటారు? కూతురికి తెలియకపోతే తల్లికేనా తెలియొద్దా అనడగరూ?

లా:—(కోపంగా) ఎంతనేపూ పిల్లేమంటారో వాళ్లేమంటారో అన్నమాట కాని, యిదిమంచి యిదిచెడ్డ అని నీకు సువాసనలోచించుకోడం

లేదటమ్మా ? ఆ 'సౌందర్య మహా' లో వాళ్లామనకి చెప్పేవాళ్లు ? వాళ్ల ఆడుగు జాడలలోపడి నువ్వెందుకు పోవాలమ్మా ? నువ్వు నాతోరా, నిన్నొక్కర్తినీ ఒదిలేసి వెళ్లడం - నాకూ కష్టంగా ఉంది.

మ:—అందుకే నామాటవిని మన ఊరెళ్లిపోదారా, నిన్ను కనీ, పెంచీ, పెద్దదాన్నిచేసిన తల్లి చెప్తుందనేనా యిమాట విను.

లా:—(మాటకడ్డొచ్చి, నెమ్మదిగా) కనీ, పెంచీ, పెద్దదాన్ని చెయ్యడం బతకమనా మట్టిబొమ్మలా పడుండమనా ? నా బతుకు నన్ను బతకనీ, నే వెళ్లిస్తానమ్మా.

[అవి తల్లిని కౌగలించు కుంటుంది.]

మ:—(కళ్లనీళ్లు కారుస్తూ) నన్నొదిలి వెళ్ళిపోతావే ? నే యింత వయస్సొచ్చి ఎలాహరనే ?

[అవి కూకుర్చి విడవదు.]

లా:—(తల్లి కాగిటిలోంచి తప్పించుకుని) నాకు నెలవియ్యమ్మా, నే వెళ్లిస్తా.

[అవి గుమ్మంలోంచి దిగి వెళ్ళిపోతుంది. మహాలక్ష్మమ్మ తన్ను తా నోదార్చుకుంటుంది. కొంతనేపటికి అప్పుడు విశ్వేశ్వరరావు ఎడమవేపు మంచొస్తాడు. తరువాత గుమ్మంలోంచి రామ మోహనొస్తాడు.]

వి:—ఏమండీ, మహాలక్ష్మమ్మగారూ, బైలుచేరదామా ?

మ:—అలాగే.

వి:—(రామమోహన్ తో) ఇంకా నువ్విక్కడుంటావా ?

రా:—ఉంటా.

వి:—మార్తా స్తమయం కౌగానే ఆ తలుపు పడిపోతుంది సుమా. ఆలోపుగానే నువ్ సిరం చేసుకోవా లివతలుండడమో అనతిలికెళ్లడమో (మహాలక్ష్మమ్మతో) మహాలక్ష్మమ్మగారూ, వెడదామా ?

మ:—పదండి రాజా బహద్దూర్.

వి:—(ఇద్దరూ ప్రక్క ప్రక్కల్ని నడుస్తూ ఉండగా) భవల్ పూ రెట్టేటు చిన్నవాటిలో జమా పెద్దవాటిలో జమా ?

మ:—చిన్నదేమిటండీ పన్నెండువేల గ్రామాల ఎట్టేటు.

వి:—నే బాంబాయి దగ్గరున్న ఎట్టేట్లాంటిదేమో అనుకున్నా లెండి.

మ:—అవేలాంటివి ?

వి:—అక్కడ - ఓ చిన్న గ్రామంలో నే-నాలుగే పెట్టేట్లుంటాయా యండీ. అక్కడ జమిందార్లకి - రాబడి తక్కువయినా హోదా మా ఎక్కువండీ - స్వతంత్ర ప్రభువులని పిలుస్తూ ఉంటారు వాళ్లనక్కడ. స్వతంత్ర ప్రభువులంటే ఏమనుకున్నారా ? ఢిల్లీ రాజ్యాంగ సభలో వీళ్లకి తొండైమాడు స్టీటున్నాయండీ.

[అంటూ ఉభయరూ వెళ్ళిపోతారు.]

[వాళ్ళు వెళ్ళాక రామమోహన్ గోడచేరువ నోమెట్టెక్కి కాప్పేపు ఊరికేసి చూస్తూ విలవిలకాడు. ఇంతలో తలుపు నెమ్మదిగా మూసుకుంటున్న చప్పుడైతే 'అగగు' అంటూ అది పడకుండా తా నడ్డుకోడాని కటవేపు పరుగెత్తుతాడు. ఇంతలో జ్యోతి అతి వేగంగా తలు పవతలనుంచి పరుగెత్తు కొనివచ్చి తలుపింకో క్షణంలో మూసుకుపోతుం దనగా ఇవతలకొచ్చి పడు తుంది. అదిగ ఆయాసంతో ఒగుర్చుకుంటూ గోవురాన్నామకువి విలవిలకుతుంది]

రా:—(క్షణంపరకూ ఆతుర్తూ, యిప్పుడు సంతోషం కనపరుస్తూ) మెట్టి కెలాగైతేనేం పైకొచ్చావే.

జ్యో:—(కోపంగా) చూడు నిన్నేంచేసినా పాపంలేదు.

రా:—ఏం, నేనేంచేశా ?

జ్యో:—నన్నక్క డుండనివ్వకుండా లాక్కొచ్చిన వాడవు నువ్ కాదూ ?

రా:—నీ అంతట సువ్యోచ్చి పైగా నన్నంటున్నావా ?

జ్యో:—అవును, ఎప్పటికేనా అడదే బుద్ధితక్కువది.

రా:—అంటే ?

జ్యోతి:—అంటేలేదు గింటేలేదు, నేయిహ మాట్టాడను.

రా:—జ్యోతీ, ఈ ఊరెంతో బాగుందికాదు?

జ్యోతి:—నే యిన్నాళ్ళూ అనుకుంటూ వచ్చిందిలాంటి ఊరు చూస్తూ ననే. ఎక్కడో యిలాంటి ఊరుంటుందని నాకు మొదటినుంచీ తెలుసు. అదీవేళిక్కడే ప్రత్యక్షమయింది. ఇలాంటి జీవితఫక్కి ఏర్పరుచుకునే శక్తి—మనుష్యులలో ఉందని నాకు తెలుసు...పుల్లారుచుట్టూ మూగిన కుక్కులతా మనం బతుకుతున్నాం కాని—అలా బతకనక్కరలేదు, రాం. మన జీవితంలో సుఖమూ శాంతి—ఎప్పుడో కానెరగమూ—వీళ్లు నిత్యమూ సుఖశాంతి లనుభవిస్తున్నారు, చూశావా?

రా:—చూశా, జ్యోతీ.

జ్యోతి:—మనం పనికెళ్లడం—యజమానిదగ్గరా నాలుగుడబ్బులూ తెచ్చుకోపోతే పొట్టెలా గడుస్తుందనేనా? పనిలో మన కాసత్తుందా? ఓ ఉషయోగమైన పని చేస్తున్నామనా?

ఈ ఊళ్ళోవాళ్ల పని తీరే వేరు. వాళ్ళే పెద్దపనైనా—నలుగురూ పూసుకుని నలుగురి చాకచక్యం వినియోగపరుస్తూ—నానాటికీ తమ చేతులలో పెరుగుతూన్న దాన్ని చూసి సంతోషిస్తూ—కడముట్టా నిర్వహిస్తూంటారు. ములుకోలపుచ్చుకు పొడిస్తేనేకాని మనం కదలమా—వాళ్ళు చూశావా, ఎంతాసక్తితో, ఎంత ఉత్సాహంతో, ఏలాంటి భినివేళంతో పనిచేస్తూంటారో. మన కటికి దారిద్ర్యానికీ, వాళ్ల ధన ధాన్య సమృద్ధి కీ యిదే కారణం, రాం. పొద్దున్న సువ్వేమన్నావో; “ఏమో ఏం చెప్పం, ఏదీ చూడండే ఎలా నమ్మం?”

రా:—నే పొద్దున్నన్నవన్నీ మరిచిపో, జ్యోతీ. నేవచ్చి చూశాగా?

జ్యోతి:—నే మాత్రం కనిపెట్టలేదనుకున్నావా, నువ్వా ఊరు చూస్తూ ఉప్పు డెలాఉన్నావో? అన్నిటి మాటకేం రాం, అక్కడి పిల్లల్నెలా మరిచిపోగలం?

రా:—మనం ఏదీ మరచిపోవద్దు జ్యోతీ. ఇప్పుడేకాదు, కొన ఊసి రుండేదాకా.

జ్యో:—అబ్బా, నా కాళ్లు పీక్కుపోతున్నాయి, నే యిహ నిలబడలేను.

[అని చతికిలబడుతుంది. రామమోహన్ ఆవిడప్రక్కని కుర్చుంటాడు. జ్యోతిర్మయ అతనిమీద కాస్తానుకు కూర్చుంటుంది. రామమోహన్ ఆవిడ చెయ్యి తన చేతులలోకి తీసుకుంటాడు]

రా:—నీ మాట పూర్తిచెయి, జ్యోతీ.

జ్యో:—పూర్తిచెయడాని కింకేమంది? ఇక నువు చెప్పు.

రా:— నే చెప్పవలసింది చాలా ఉంది. చెపుతా, కాస్తాశిక పట్టు, నీ మాట పూర్తిచెయి.

జ్యో:—రాం, నిన్ను నమ్మిన ఆడదాన్ని అట్టకస్తాలూ పెట్టేవాడివి సుమా.

రా:—నే ఎన్ని కష్టాలు పడాలో నీకూ తెలుస్తుంది. ఏ కష్టాలాచ్చినా—ఆడవాళ్ల గౌరవం నువు నిలబెడతూ—మొగాళ్ళ గౌరవం నే నిలబెడతూ నడుచుకున్నామంటే—ఏమొచ్చి మన్నేంచెయగలవ్?

జ్యో:—నే ఈ ఊరు చూడకపోతే ఎప్పటికీ నా మనసులోమాట చెప్పేదాన్ని కాసుసుమా. నువ్వేమనుకున్నావో, నే ఎంతో అభిమాన పడే మనిషిని.

రా:—నే ఎరుగుదును జ్యోతీ.

జ్యో:—అయితే చెపుతా విను. మనం పొద్దున్న కలుసుకున్నప్పుడు నువు నన్నెంతో ఆకర్షించావు. నాకు పట్టుకున్న విచారమల్లా: “ఇతనికి దేనిలోనూ నమ్మకంలేదే, యితనిలో ఎలాగూరా దేముడా” అనే. నీమీద చిరాకుపడి నే వెళ్లిపోయా, జ్ఞాపకమందా? అదీ యిందుకొనమే. నువు నే కొరిన లాంటి వాడవు కావనే. నువ్వర్థం చేసుకోగలవో లేవో కాని — ఏ ఆడదైనా అర్థంచేసుకుంటుంది విషయం.

ఆ ఊరు చూశాక నీలో ఎంతో మార్పొచ్చింది. చిన్నతనంలో మీ అమ్మ చెంగట్టుకు తిరుగుతూన్నప్పు డెలాఉంజేవాడవో—అలా అన్నీ చూస్తూ, అన్నీ అడిగి తెలుసుకుంటూ, నవ్వుమొహంతో తిరుగుతూన్న నిన్ను చూసి నే మనసారా ప్రేమించా, నువ్వు నన్ను ప్రేమిస్తూన్నా వేమో అనాశపడ్డా. ప్రేమిస్తూన్నట్టే కనపడ్డావు కూడా.

రా:—అవును, జ్యోతీ, నే మొదటినుంచీ నిన్ను ప్రేమిస్తూ వచ్చా.

జ్యో:—నిజంగానే ?

రా:—నిజం, జ్యోతీ, నిజం.

జ్యో:—అయితే యింకేం ? (అని సంతోషం కనపరుస్తూ రామ మోహన్ మీద కొరుగుతుంది. రామమోహన్ ఆవిడ్ని దగ్గరకు తీసుకుంటాడు) నే ఆనుకున్నా, ఊ, ఆచక్కటి వాళ్లని చూశాక నే నీకంటే కానతానా, యిన్నాళ్ళూ బురదలో పొర్లాడుతూన్నదాన్ని నే వాళ్ళ ముంగు నిలవడాని కర్హురాలనా ? అని.

రా:—(మాటకడ్డొచ్చి) ఏవిషయంలో నువ్ వాళ్లకి తీసిపోయావు, జ్యోతీ ? అదీగాక నేను బురదలోంచొచ్చినవాడినేగా ? మన ఊరు చూస్తూ ఉంటే నాభావాలు నీకళ్లల్లో ప్రతిఫలించాయి, నీభావాలు నా కళ్లల్లో ప్రతిఫలించాయి ! మనిద్దరమూ ముళ్లతోవనిన డీఊరొచ్చాం. ఈ ఊళ్ళోవాళ్ల తోవని నడవలేదే. మనలోమనకి కుదిరిన అన్యోన్యం పిళ్లతో మనకెలా కుదురుతుందీ ?

జ్యో:—(సంతోషం కనపరుస్తూ) మనకీ అన్యోన్యం కుదిరింది గదా అని సంతోషించి దీన్నెంతోకాలం నిలబెట్టుకుంటూ, మన మీఊళ్ళో బతకొచ్చుకున్నా. వాళ్లు మన్నుండమన్నారకుడాను. అందుకనే, నువ్వు నన్ను విడిచివెళ్ళినా నే ఆనుర్ధా పడలేదు. ఏయంత్రంలో చూడ్డానికి వెళ్లుంటావని చూసి మళ్ళీ వస్తావనుకున్నా. సాయంత్రం పడింది, సువ్వింతకీ రా వంటకీరావు. అక్కడివాళ్లనడిగితే నువ్వెక్కడికెళ్ళోవో ఎవరూ ఎరగమన్నారు. ఇంతలో నీతారామమ్మగారొచ్చి సువ్విక్కడ నాకోసం కనిపెట్టుకున్నావని చెప్పింది. దాంతో పరుగు

పరుగు నిక్కడికొచ్చా. ఒక్కక్షణం ఆలస్యమయితే లోప లుండిపోయే దాన్నే, ఏమా టై టెండుకుండిపోయాడా అని చూచిరాకుపడ్డా. కా నేం చేయను? నే పైకిరాకుండా నిన్ను లోపలికి తీసుకెళ్లడమెలాగ? నువ్వు లేందే నే ఒక్కరైనా అక్క డెలా ఉండిపోనూ - నీలో ఉండాల్సిన దాన్ని కాని.

రా:—అవును, జ్యోతీ, నేకోరిందీ నువ్వు నాతో ఉండాలనే. అందుకోసమే నువ్వు వస్తా వ నిక్కడాగా.

జ్యోతి:—ఇక్కడాగకపోతే ఊళ్లో కెందుకు రాకూడదూ! ఇక్క డెందుకుండిపోయావ్ ?

రా:—నువ్వు ఊళ్ళోనూ నే బయటాఉండడం నాకు హితవుకాదు. నువ్వోనేళ లోపలుండిపోతావేమో నూర్యాస్తమయంలోపున రావేమో అన్నభీతి నాకుంది. కాని నే ఏంచెయ్యను? నే ఊళ్ళోకొస్తే మళ్ళీ బైటక రాగలుగుతానన్న ధైర్యం నాకులేదు. నువ్వేనా నన్నక్కడంచె యొచ్చు; లేకపోతే, నాకే ఆ ఊగొదిలిపెట్టడానికి మనసు రాకపోవచ్చు, అందుకోసమే దీన్నంటిపెట్టుకు కూర్చున్నా. అక్కడికీ, నామనస్సు స్వాధీనంగాక రెండుసార్లు రోడ్డుదాకాదిగి నువ్వొస్తున్నావేమో అని చూశా. కాని మళ్ళీ చప్పున బైటికొచ్చేశా.

జ్యోతి:—ఏం, నువ్వు బైటకెందుకు రావాలి? ఈ ఊరెందు కొదిలి పెట్టాలి? ఇదీ నీకు నచ్చలేదంటావా ఏమిటి, రాం ?

రా:—(లేచి తొందరగా) కాదు జ్యోతీ, యీ ఊరు నచ్చక కాదు. ఎవరో ఒకరు వెనక్కెళ్ళొద్దూ ?

జ్యోతి:—(లేస్తూ) ఎందు కోసం వెనక్కెళ్లడం? వెళ్లినవాళ్లు వెళ్లారుగా ?

రా:—అవును - శ్రీకాంతయ్యా - విశ్వేశ్వరరావు - మొగుడ్ని వెంటిడ్చుకుని భాగ్యేశ్వరీ - కూతుర్నికూడా ఒదిలేసి మహాలక్ష్మమ్మా - వెళ్లిపోయారు. వీళ్లు వెళ్లేం లాభం, జ్యోతీ? వీళ్లనక్కడివాళ్లు మీరు

చూసిన ఊరెలాంటిద నడిగితే ఏళ్లేమంటారు ? అంత ఛండాలమైన ఊరదే కా నింకొకటి లేదంటారా, అనరా? అందుకే యింకొకళ్లు వెళ్లి నిజస్థితి చెప్పాద్దా ?

జ్యోతి:—అవు న దవసరమే.

రా:—నే బైటున్నా గనుక నువ్వు బైటకొచ్చా నన్నావా ?

జ్యోతి:—నే అడదాన్ని గనకొచ్చేశా.

రా:—నే మొగాడ్ని గనక - స్వసుఖం మాత్రం కోరే పశువుని కాను గనుక - నేచూసింది నలుగురికీ తెలియజేయకుండా ఎలా నిద్రపో గలను, జ్యోతి ? ఇదివరకు - జీవితం తప్పదారిని వెడతూందని నాకు తెలుసు, దాన్ని మంచిదారిలో ఎలా పెట్టడమో తెలియదు. అప్పుడు నే నీం చెప్పేం లాభం ?

జ్యోతి:—ఇప్పుడు తెలుసుకున్నావు గనుక—

రా:—ఊరూరా వాడవాడా దీన్ని వ్యాపకం చెయ్యాలి. రాత్రనక— పగలనక—మనమెక్కడున్నా—

జ్యోతి:—అయితే మనం వెనక్కెళ్లడ మెలాగ ?

రా:—మన మిక్కడికెలా వచ్చాం, జ్యోతి, ఏదో శక్తి మన్నిక్కడికి లాక్కుచ్చింది—మన మెలాంటివాళ్లమో పరీక్ష చేద్దామనీ, ఆ పరీక్షలో మనం నెగ్గుకొచ్చామా, ఆ శక్తే మన్ని వెనక్కి తీసుకెడుతుంది. కాని, మనం చెప్పేదందరికీ రుచిస్తుందనుకున్నావా? కొందరి భయం—ఇది వాళ్ల భోగభాగాల కేమడ్లు తెస్తుందో అనే. “ఇంకొకళ్లు చూడచిస్తున్నా మన కన్నీడున్నా” యనే వాళ్లసంతుప్తి. నానాగడ్డీ తిని అధికారాలు సంపాదించుకున్న మరెవ్వరూ—అవి వదిలిపెట్టమంటే ఒదిలిపెడతారా? ఇంకొకళ్ళ నెత్తెక్కి తొక్కుతూంటేనే కాని—వాళ్ళకి సంతుష్టుంటుందా? ఈ యిరదగుంటలో ఎందుకయ్యా మీ హోదాలూ మీ అధికారాలూ, పైకొచ్చి నలుగురితో సమానంగా బతకండంటే వాళ్లు వింటారా? వినరు, జ్యోతి వినరు. పైపెచ్చు మన్ని పెక్కిరిస్తారు, వేళాకోళం చేస్తారు, పిచ్చివాళ్లకింద కట్టేస్తారు. దీనంతకీ మనం సిద్ధపడుండాలి,

తెలివైన ఘటాలమనుకునే వాళ్ళింకో కొందరుంటారు. “ప్రపంచంలో మళ్ళీతా మాకు తెలుసు; కా నిచ్చెక్కడ మారుతుందీ, యిదిలా ఉండవలసిందే” అంటారు వీళ్లు. బి. ఏ. ఎం. ఏ. లు ప్యానయినవాళ్ళలో చూడొంతులమం దిలాంటివాళ్ళే, జ్యోతి. వీళ్లు తెలుసుకున్నవాళ్ళలా కారు, తెలియనివాళ్ళలాకారు. శ్రమే అయినా, మనం వీళ్ళకీ నచ్చచెప్పాలి.

జ్యోతి:—రాం, యివో పెద్దపని సుమా. ఎంతో కష్టమిదకాని నీన్ని నిగ్రహించుకురాలేం.

రా:—నువ్వుంకా ఏం విన్నావ్? ఒక్కొక్కరోజు—ఎవరూ మనం చెప్పింది వినరు—ఎవరూ మన చెప్పవకి రారు. ఓవేపు బియ్యానికి డబ్బివ్వమనొత్తిడి; ఓవే పిల్లు ఖాళీ చేయమనొత్తిడి—చేతుల్లో చూడ్తాస్తే పావలా డబ్బులు కనపడవు. ఎటు వెళడానికీ ఏం చెయడానికి తోచకకాలూ చెయ్యా ఆదని ఆ ఆవస్థలో—నిజంగా ఆ ఊరు చూశామా అని మనమే సందేహిస్తూ...

జ్యోతి:—రాం, ఒక్కసారి మళ్ళీ మనం ఊరు చూసాద్దాం రా (అనిద్దరూ గోడెక్కి చూస్తూండగా) ఆహా! జ్యోతిర్మయన్న పేరుకి సార్థకంగా—ఈ మెరుపు దీపాలతో—ఎంతదండంగా ఉందో యీ ఊరు! రాం, ఈ ఊరు విడిచెలా వెళ్ళడం?

రా:—వెళ్ళక తప్పదు, జ్యోతీ.

జ్యోతి:—(ఊరుకేసి తిరిగి) ఓ సాందర్యరాశి! నిన్ను మళ్ళీ ఎప్పుడు చూస్తానో, నే వెళ్ళొస్తా.

[అనేడుస్తూ కూరిబడుతుంది. రాం అవిడ్ని లేవకేసి ఓదారుస్తా.]

రా:—ఏడవకు జ్యోతీ, ఏడవకు.

జ్యోతి:—(ఇద్దరూ కిందకి దిగుతుండగా, ఇంకా ఏడుస్తూనే) ఈ ఊరాదిలి రావాలని నాకులేదు, అక్కడికెళ్లాక మరీ చీకట్లు కమ్ముకుపోయినట్టుంటుంది.

రా:—చీకట్లు కమ్ముకు పోయినట్టైందు కంటుంది, జ్యోతీ, వెలుతురు చూసాచ్చిన వాళ్ళం మనంగా? ఇక్కడ మనం చూసినవి - మళ్ళీ

మట్టి జ్ఞాపకం తెచ్చుకుంటే - మనకెక్కడలేని జవనత్వాలూ వస్తాయి. ఈ లాంటి ఊరుండన్న శుభవార్త - సంఘ శ్రేయస్సుకోసం పాటుపడే వాళ్లతో చెప్పి వాళ్లదైర్యోత్సాహాలు బలపరుద్దాం. మనుష్యుల స్వభావా లెప్పటికీ చూడవని మనకి కొందరు పదేశం చెయ్యబోతారు. ఇది వట్టికోత్త, జ్యోతి, మనుష్యుల స్వభావా లెన్నెన్ని సారులో మారుతూ వచ్చాయి. కాని బౌద్ధయగంనుంచి యీ నాటివరకూ మారకుండా వస్తూన్నది - యావన్ముండికి సుఖజీవన మేర్పరుద్దామనే మానవుడి ఆకాంక్ష. ఈ ఆకాంక్షతో పనిచేసేవాళ్లని బండిఖానాలలో నెట్టి, కొరడాలతో కొట్టి తుపాకులతో కేల్చి దీన్నెలాగేనా అణచివేద్దామని ఎన్నెన్ని ప్రయత్నాలో చేశారు. ఈ ఆకాంక్ష అణగలేదు సరికదా, సర్వతో ముఖంగా వ్యాపిస్తూ వచ్చింది. సువ్వు భారతదేశంలో ఏప్రాంతానికల్లినా - హిమాలయ పర్వతాలు దాటి టిబెట్ దేశం వెళ్లినా - పసిఫిక్ మహాసముద్రం దాటి అమెరికా వెళ్లినా - ప్రపంచంలో ఏమారుమూల దేశాలకల్లినా - యీ ఆకాంక్షతో పనిచేసేవాళ్లు నీ కెదురొత్తారు. వాళ్ల నానవాలు పట్టడానికి - కళ కళ లాడుతూన్న వాళ్ల మొహాలూ, నదురూ చెడురులేని ఘాటతీరూ - యివే నీకు గుర్తు. ~~మహా~~ పౌభాగ్యం కోసం పాటుపడడానికి - సర్వస్వమూ ధారపోసి ప్రతివాడూ ముందుకురాడు. అవసరమైతే ప్రాణంకూడా అర్పించడానికి - ప్రతివాడూ సిద్ధపడడు. ఇక్కడొకడూ - అక్కడొకడూ - యీ గ్రామంలో ఓయిద్దరూ - అబ్బిస్తేలో ఓ నలుగురూ - ఇలా క్రమేణా సంఖ్య పెరిగి - పదులవంతులై, వందలు వేలై - లక్షోపలక్షుల జనసమూహమై - పదివేలకొట్ల కట్టాలన్నా -

జ్యోతి:—(తలెత్తి ఊరుకేసిచూస్తూ) మన ఊరులాంటిదేనా ?

రా:—(అధికోత్సాహపూరితుడై) బేను, మన ఊరులాంటిదే. ఏజిల్లో - ధనధాన్యాదుల పెంపుకోసం శ్రీపురుషుల్లు పయోగించకుండా, శ్రీపురుషుల పెంపుకోసం ధనధాన్యాదుల్ను పయోగిస్తారో; ఏజిల్లో వాళ్ల-దారిద్ర్యోగ పికాచాలని భూరంగా తరిమివేశారో; ఏజిల్లో ప్రజలు-అమాయ, ధనకాంక్ష, యీర్ష్య అన్న వెలాంటివో ఎరగకుండా

బతుకుతున్నారో; కొరడా పుచ్చు కొకళ్ళని లొంగతీసేవాడూ, దాసోహా
ష్టని వాడికి లొంగేవాళ్ళూ, ఏడిళ్ళో మనకి కవపడరో-ఆలాంటి ఊళ్లు.
చీకటికొట్టలోంచి బైటకొచ్చి నూర్యచంద్రాదల సావాచర్యమహభవిస్తూ
ఏడిళ్ళోపాళ్లు బతుకుతున్నారో - ఆలాంటి ఊళ్లు. వీళ్ళని మళ్ళీ చీకటి
కొట్టలోపైబడ మెవ్వరికీ సాధ్యంకాదు జ్యోతి. “మిగతావాళ్ళందరూ
ఏకమై ఆడారు పశపర్చుకంబామని చూశారుకాని, అచెవ్వరికీ పశ్యం
కాకుండా, ఎక్కడా చెక్కుచెదరకుండా నిలిచుంది.”

జ్యోతి:—(నెమ్మదిగా) పద, రాం, మనం దూరాభారం వెళ్లాలి.

[అని ఉభయూర నడుస్తూండగా దూరాన్నుంచి ఛేరీమోత వివపడుతుంది]

